

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra technické a informační výchovy

KATEŘINA PACKOVÁ
III. ročník – prezenční studium

Obor: Učitelství pro mateřské školy

**KREATIVNÍ PRAKTICKÁ ČINNOST V PŘEDŠKOLNÍM
VZDĚLÁVÁNÍ**
Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hana Blažková

Olomouc
2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré informace a zdroje citované literatury, ze kterých jsem čerpala, jsem uvedla v seznamu použité literatury a jiných zdrojů.

V Olomouci dne 4. 4. 2012

.....

podpis

Děkuji Mgr. Haně Blažkové za vedení mé bakalářské práce, vstřícnost a poskytování cenných rad a připomínek a děkuji také celé mé rodině a partnerovi za jejich dlouhodobou a vytrvalou podporu.

OBSAH

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1. CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	9
1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte.....	9
1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte.....	9
1.3 Emoční, motivační a sociální vývoj dítěte předškolního věku.....	11
1.4 Hra a její význam ve vývoji dítěte předškolního věku v souvislosti s praktickými činnostmi v předškolním vzdělávání.....	12
2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ ..	14
2.1 Specifika předškolního vzdělávání.....	14
2.2 Kreativní praktická činnost v oblastech RVP PV.....	15
3 VÝZNAM PRAKTICKÝCH ČINNOSTÍ V PŘEDŠKOLNÍM VZDĚLÁVÁNÍ	21
3.1 Pojem samostatnost, tvořivost, kreativita.....	22
3.2 Kreativní praktická činnost v předškolním vzdělávání.....	24
4 DRUHY MATERIÁLŮ VHODNÝCH PRO KREATIVNÍ PRAKTICKOU ČINNOST	27
4.1 Přírodní materiály.....	27
4.2 Papír.....	34
4.3 Textil.....	39
4.4 Sklo.....	44
4.5 Modelovací hmoty.....	46
5 BEZPEČNOST PRÁCE PŘI KREATIVNÍ PRAKTICKÉ ČINNOSTI	50
PRAKTICKÁ ČÁST	51
6 NÁMĚTY DO PEDAGOGICKÉ PRAXE	53

7	ZÁVĚR	75
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	77
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	78
10	PŘÍLOHY	81
	ANOTACE	86

ÚVOD

Ve své bakalářské práci se zabývám problematikou využití vhodných materiálů v praktických činnostech v mateřské škole. Soustředila jsem se především na materiály přírodní jako jsou plody stromů a keřů, listy a kameny, ale také i běžně využívané jako jsou papír a textilie. Touto prací jsem chtěla vyzdvihnout právě přírodní materiály, kterým se nevěnuje tolik pozornosti, kolik by si zasloužily. Vždyť z nich se dá vytvořit tolik krásných věcí, než bychom si dokázali představit. Nacházejí se všude kolem nás a navíc nic nestojí. Podílí se na rozvoji dětské fantazie, kreativity, rozumového poznání a také hlavně přispívají k rozvoji zručnosti, manuální a technické dovednosti. Učí děti přírodu si osahat, pozorovat ji, naslouchat a přemýšlet o ní. Praktické činnosti zaujímají nezastupitelnou roli ve vývoji dítěte, v rozvoji jeho jemné motoriky, všech smyslů, vedou ke koordinaci ruky a oka, k osvojení dovedností potřebných k vykonávání jednoduchých úkolů. Výrobky z přírodnin okouzlí děti svou originalitou a jedinečností a odlišují se od uniformních umělohmotných prefabrikátů, které nás zahlcují čím dál více.

Většina učitelek v mateřské škole převážně používá nejdostupnější a nejběžnější materiál a tím je papír. Tím však ochuzují děti o možnost vyzkoušet si práci s materiály netradičními a znemožňují jim šanci objevit něco dosud nepoznaného.

Malé děti mají na praktické činnosti rády objevování, nové zkušenosti, experimenty. Setkávají se při ní s tajemstvím, učí se tvořivosti, prožívají radost z úspěchu i zklamání z nezdaru. Výsledné dílo, ať už je to ulepená hromádka nebo vynikající práce, je pro ně pouze výsledkem, nikoli důvodem, pro který to všechno dělají. Prostřednictvím praktických činností děti zkoumají svět. Jednou objeví, jaké to je cítit na prstech hladkou barvu, jindy se seznámí s modelováním ze slaneého těsta nebo užasnou nad reálností výrobku vzniklého z nasbíraných přírodnin.

Někdy dospělí na děti nevědomky přenášejí názor, že výsledek je nejdůležitější částí tvorby. Podstatný je proces, ne výsledek. To znamená, že děti mohou svobodně objevovat různé materiály a jejich jedinečné vlastnosti. Nemusí napodobovat díla dospělých ani práce svých kamarádů. Neexistuje žádný správný nebo nesprávný způsob, jak by se to mělo dělat; existuje jen jejich způsob. Ony jsou umělci.

Obstarat dítěti inspirující materiál a jen se dívat, co je s ním samo schopno udělat, je lepší než říci: „Tady máš stavebnici a hraj si“ .

Položit před ně hromádku ořechů nebo ponořit šátek do barvy a přitom vůbec nevědět, jak to dopadne, to je pro děti mnohem více vzrušující než jen poslouchat pokyn dospělých. Úchvatné je pozorovat děti, jak odhalují své schopnosti a prožívají radost z tvořivosti.

Přírodní materiály jsou celoroční, běžně dostupné doma i v mateřské škole, dítě se jimi může zabývat v kteroukoli roční dobu, mnohokrát je opakovat a vždy to bude mít smysl pro rozvoj jeho schopností.

Konstrukce výrobků nesměřuje k pouhému ovládnutí mechanických postupů, nýbrž k tvořivému myšlení a samostatným činnostem.

Je důležité dětem otevřít cestu ke kreativním zkušenostem přiměřeným jejich věku. Stačí postarat se jim o materiál a z povzdálí potom spolu s nimi prožívat radost z tvůrčího procesu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Charakteristika dítěte předškolního věku

„Za předškolní období je považován věk mezi třetím a šestým rokem dítěte. Je to jedno z nejzajímavějších vývojových období člověka. Je to čas neutuchající aktivity tělesné i duševní, velkého zájmu o okolní jevy, doba, která je nazývána obdobím hry, protože právě při hře se aktivita dítěte projevuje především. Celé předškolní období je charakteristické významnými změnami v různých oblastech biologického a psychosociálního vývoje. Přitom však je nutné mít stále na zřeteli, že rozdíly mezi dětmi jsou značné.“ (14, s. 7)

1.1 Motorický vývoj předškolního dítěte

„Není pochyb o tom, že se zdokonaluje a roste kvalita pohybové koordinace. Pohyby jsou přesnější, účelnější, plynulejší. Dítě je hbitější, pohyby jsou elegantnější, dokáže v rámci společných činností s rodiči nebo jinými dospělými velmi dobře pozorovat a napodobovat sportovní aktivity. Je to vhodný začátek pro zahájení sportů, jako je lyžování, plavání, jízda na kole. Také hry tohoto období jsou velmi často spojeny s pohybem. Pohybová koordinace se též projevuje ve schopnosti plné sebeobsluhy – dítě se samostatně obléká a svléká, uklízí a skládá si věci, zavazuje tkaničky, samostatně pečuje o svou hygienu.

V této době si dítě rádo hraje s různými materiály – plastelínou, knoflíky, kostkami, kamínky, látkou, korálky. Kolem čtvrtého roku se vyhraňuje laterálita a dítě v návaznosti na dominanci hemisféry je buď pravák, nebo levák.

S rozvojem jemné motoriky souvisí rozvoj kresby. Výtvarné projevy předškoláka jsou povětšinou značně kreativní.“ (14, s.11, 12)

1.2 Kognitivní vývoj předškolního dítěte

Percepce (vnímání) je globální, dítě vnímá celek jako souhrn jednotlivostí, kde zatím není schopno rozlišovat základní vztahy. Rozvíjí se zraková a sluchová diferenciacie, která je nezbytná pro pozdější proces analýzy a syntézy při čtení a psaní. Vnímání prostoru je dosud

nepřesné. Nepřesně vnímá časové úseky – přeceňuje čas, který tráví nezajímavým způsobem, a naopak. Jen postupně předškolák přechází od smyslů vázaných na hmat ke smyslům „distálním“, vázaným na zrak či sluch.

Představy dítěte předškolního věku jsou barvitě a bohaté. Dospělý sehrává roli jakéhosi korektora či průvodce směrem k pochopení a přijetí reálného světa a jeho odlišení od světa fantazie. Představy (třeba i fantazijní) jsou pro dítě předškolního věku nutné, ve své „činnosti v představách“ si dítě přizpůsobuje někdy obtížně přijatelnou nebo pochopitelnou realitu. Jeho hra, imitace, identifikace s druhými, stále kvalitnější používání řeči jako nástroje komunikace působí jako klíčový vývojový činitel.

Mezi třetím a šestým rokem dochází k uzavření fáze symbolického, předpojmového myšlení, jejímž těžištěm je osvojování mateřštiny, postupné ujasňování rozdílu mezi pojmy jeden, někteří, všichni. V předškolním období již dítě dobře ví, že vše kolem něho má nějaké označení a z otázky „co je to?“ přechází na otázku „Proč?“. Začíná se zajímat o příčinné souvislosti okolního světa a zcela nezastupitelnou úlohu v tomto věku sehrávají dospělí (rodiče, prarodiče, učitelky mateřských škol). Dítě je na konci předpojmového období schopno oddálené nápodoby, fiktivní hry, užívání řeči, kresebných symbolických projevů.

Období mezi třetím a šestým rokem je též obdobím zkvalitňování řečových dovedností. Je dobou výrazného rozšiřování slovní kapacity. Zvětšuje se rozsah i složitost vět, roste zájem dítěte o řeč. Dítě je např. schopno delší dobu poslouchat čtený text.

V předškolním období převládá komunikativní složka řeči. Zároveň se bohatě rozvíjí kognitivní složka řeči. S rozvojem řeči souvisí růst poznatků a zkušeností, které nemusí být vázány na bezprostřední vlastní zkušenost, ale stačí čtený text, verbální popis obrázků. Další složkou řeči je složka expresivní. Dítě již dokáže jednoduchým způsobem vyjadřovat své pocity, prožitky. Též regulační funkce řeči se rozvíjejí. Řeč je užívána k regulaci chování.

Paměť má zatím převážně charakter bezděčného zapamatování a uchování. Záměrná paměť se začíná uplatňovat až kolem pátého roku. Převažuje paměť mechanická. Lépe si dítě zapamatuje konkrétní události než jejich slovní popis. Převažuje paměť krátkodobá, i když mezi pátým a šestým rokem nastupuje působnost paměti dlouhodobé. Avšak už z předchozích let je dítě schopno – někdy i na celý život - zapamatovat si především citově zbarvené situace. (14, s. 12 – 15)

1.3 Emoční, motivační a sociální vývoj dítěte předškolního věku

„V souvislosti s motivačně-volní charakteristikou předškoláka je třeba znovu připomenout neutuchající potřebu být aktivní. Tato aktivita se projevuje verbálně, občas plynulým tokem otázek, projevuje se rovněž v lokomotoriky – stálým poskakováním, poposedáváním, různými pochyby.

Vedle této výrazné potřeby aktivity je však stejně silná potřeba stability, jistoty, zázemí, trvalosti, bezpečí. Dítě, které vnímá své zázemí jako nejisté, přestává experimentovat, zkoumat, odpoutává se. Mezi významné potřeby tohoto období patří potřeba citového vztahu, potřeba sociálního kontaktu, společenského uznání emancipace, identity, seberealizace.

Dítě předškolního věku lze nejnáze a nejefektivněji motivovat novými podněty v rámci hry se známými a přátelskými vrstevníky.

Zdravé dítě předškolního věku se poměrně snadno vyrovnává s přechodnými nároky, se stresem, ale horší je to v případě dlouhodobého neuspokojování některých základních potřeb. Potom se projevují klasické formy obranných mechanismů. Může jít o agresivní projevy chování vůči okolí i sobě, může jít o „stažení se dítěte do svého světa“ (dítě si přestává hrát, přestává komunikovat, straní se ostatních, někdy se chová jako nemocné).

Předškolní období je velmi důležité pro formování základních citových projevů. Prožívání dítěte tohoto věku je velmi intenzivní, ale zároveň krátkodobé a proměnlivé. Děti již začínají ovládat své citové projevy, dokážou už být kritické i samy k sobě, hodnotí své chování, umějí se litovat, zlobit se za něco samy na sebe. V tomto věku převažuje u zdravého dítěte veselá nálada, postupně ustupuje strach z neznáma, na důležitosti získávají sociální city (láska, nenávisť, sympatie, antipatie).

Mezi vrstevníky se rozvíjí schopnost spolupracovat, mít pochopení pro druhého. Dítě je již schopno pomáhat slabším, vést druhé, podřídí nezájmu ostatních, řeší konflikt kompromisem, ale též vážně soupeřit. Velmi důležitý je v tomto období vztah matky a otce, jemuž dítě věnuje velkou pozornost. Právě zde jsou pokládány základy k tomu, jak kvalitní mezilidské vztahy budou ve společnosti, až předškolní děti dospějí, jaké partnerské vztahy budou schopny samy realizovat.

S vývojem emocí a s rozvojem sociálních vztahů souvisí morálně-etický vývoj předškoláka. Ví-li předškolák, „co se smí“, „co se nesmí“, „co se sluší“, má-li tyto sugestivní formulky zvnitřněny, pak už nepotřebuje přímou kontrolu dospělého, ale už je sám sobě průvodcem. Často ovšem také tyto pokyny a příkazy porušuje, neboť „musí“ experimentovat i ve smyslu jejich porušování a překračování. Potřebuje zjistit, co se stane, když neposlechne.

Role dospělých (nejen rodičů, prarodičů, ostatních příbuzných, kteří jsou s dítětem v kontaktu, ale též učitelek mateřských škol) je pro formování morálního citění dítěte, pro vytváření etických principů v tomto věku nezastupitelná. Je nutné v návaznosti na každodenní aktivity dítěte pečlivě a trpělivě vysvětlovat, korigovat a formovat jemné rozdíly mezi každodenními jevy. Je to období velmi důležité z hlediska vytvoření základu morálně-etického vývoje člověka, a je třeba, aby dospělí věnovali předškolákům pozornost a dostatek společně tráveného času. Dospělí jsou dítěti jednoznačně modelem a vzorem.“ (14, s. 15 – 17)

1.4 Hra a její význam ve vývoji dítěte předškolního věku v souvislosti s praktickými činnostmi v předškolním vzdělávání

„Od raného věku je hra pro dítě tou nejpřirozenější a nejdůležitější činností; jejím prostřednictvím získává zkušenosti se světem věcí, lidí, ale zároveň také poznává samo sebe. Do hry dítě promítá a současně v ní rozvíjí celou svoji osobnost (intelekt, vnímání, pohybové dovednosti, sociální dovednosti, potřeby, emoce, zkušenosti, zážitky, fantazii, tvořivost...). Hra mu přináší pocit seberealizace, smysluplnosti a hlavně radosti.

Mezi prvním a druhým rokem jsou oblíbené hry s vodou („cachtání“, přelévání, vylévání), blátem, pískem. Dítě se zaujetím manipuluje se vším, co je možné dávat na sebe nebo do sebe (kostky, krabičky); navléká kroužky na tyčku; vyprazdňuje, přebírá, naplňuje (zásuvky, skříně s nádobím, krabice...). Přitahují je hračky, které vydávají zvuky, pohybují se. Rozvoj chůze mu umožňuje hrát si s tím, co se dá tahat na provázku; má rádo říkadla spojená s pohybem; vyhledává prolézačky, na které může lézt, klouzat se, houpat se. Má radost ze hry na schovávanou. Listuje obrázkovými knížkami. Sbírá kamínky, klacíky atd.

Mezi druhým a třetím rokem jsou i nadále velmi oblíbené zejména hry pohybové a manipulační, které rozvíjejí senzomotorické schopnosti. Zrakově pohybová souhra vyžívá natolik, že je dítě schopné stavět kostky na sebe (komín, věž), vedle sebe (vláček), kolem tří let postaví most, navléká větší dřevěné korálky, zastrkává kolíky a jednoduché tvary do otvorů. Rádo si hraje s materiály jako je voda, hlína, písek, plastelína. Začíná čmárat po papíře. S oblibou napodobuje někoho nebo něco (krmí panenku, ukládá ji ke spaní, zatlouká hřebíky, zametá, nakládá a vykládá auto); objevuje se symbolická hra „jen jako“ (např. krabice představuje domeček, kostka představuje auto). Převažuje hra paralelní, kdy dítě spíše sleduje, jak si hrají ostatní, občas se k nim na chvíli připojí. Brání si svoje hračky, někdy se přitom chová i agresivně.

Mezi třetím a čtvrtým rokem se dítěti líbí hračky, které jezdí (tříkolka, vozík, vláček, kočárek), vymyslí jízdní dráhy. Baví ho děláni báboviček, stavění hradů a tunelů z písku, stavění z kostek, skládání jednoduchých puzzle, modelování, malování a kreslení. Oblíbené jsou hry vztahující se k běžným pracovním činnostem s hračkami, které imitují skutečné předměty; rovněž hry na někoho jiného. Některé děti si vymyslí imaginárního kamaráda, který je sice neviditelný, ale při hrách i v životě celé rodiny může hrát důležitou úlohu. Čím je dítě vyspělejší, tím více do hry zapojuje sociální vztahy; v tomto věku si již obvykle dokáže po kratší dobu hrát s ostatními dětmi.

Mezi čtvrtým a pátým rokem dítě potřebuje více prostoru a pohybu. Obecně se totiž s věkem mění „akční rádius her“. Menší dítě si spíše hraje na jednom místě, nevyžaduje velký prostor a častější změnu. Starší dítě potřebuje změnu, střídání a ve hře více uplatňuje touhu po nezávislosti; v tomto věku např. rádo jezdí na tříkolce, na kole, šplhá po prolézačkách, běhá, skáče, hraje si s míčem. Zlepšující se manuální zručnost mu umožní obratnější ovládání nůžek, tužky, štětce, tvarování z hlíny, těsta, vytrhávání, lepení, stavění ze stavebnic, skládání mozaiky... dítě stále více vyhledává hry, při kterých si může hrát se svými kamarády (hry pohybové, konstruktivní, námětové, převleky). Některé děti se již dokáží zapojit a vydržet u jednoduchých her se střídáním (jako je pexeso, domino, loto).

Mezi pátým a šestým rokem už dítě obvykle zvládne složitější pohybovou koordinaci (kromě jízdy na kole, koloběžce také zkouší bruslení, lyžování, plavání). Díky rozvoji jemné motoriky a vizuomotorické koordinace jsou výtvořky ve výtvarných činnostech a konstruktivních hrách čím dál zdařilejší. Některé děti se pokoušejí o vyrobení knihy z vlastních, obkreslených nebo vystříhaných obrázků z časopisů. Stále jsou aktuální volné hry pohybové, konstruktivní i námětové, do nichž svobodně a spontánně promítá svoji fantazii a tvořivost. Rádo si hraje ve skupině s jinými dětmi a věnuje se kolektivním činnostem; dělí se o hračky, střídá se, při hře kooperuje; iniciativně ji obohacuje svými nápady. Zároveň se již dokáže zapojit do jednoduchých společenských her s pravidly, jako je člověče, nezlob se... Vzhledem k předškolnímu věku nabývají na významu tzv. didaktické hry, jejichž záměrem je hravou formou rozvíjet poznávací schopnosti a funkce. Prostřednictvím volné hry dochází k tzv. spontánnímu učení, u didaktických her hovoříme o tzv. učení záměrném. Didaktické hry jsou nenásilným přechodem mezi spontánní hrou a činností úkolového typu; napomáhají dítěti postupně rozlišovat mezi hrou a úkolem, zvyšují motivaci pro tento typ činností. Ve škole je pro dítě potom snazší přijmout povinnost, odpovědnost, usilovat o dobrý výsledek, dokončit započatou práci...“ (3, s. 59, 60)

2 Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

2.1 Specifika předškolního vzdělávání

„Předškolní vzdělávání je považováno za důležitý prvopočátek procesu vzdělávání. Úkolem je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání.

Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané.

Předškolní vzdělávání se maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí této věkové skupiny a dbá, aby tato vývojová specifika byla při vzdělávání dětí v plné míře respektována.

Předškolní vzdělávání by proto mělo nabízet vhodné vzdělávací prostředí, pro dítě vstřícné, podnětné, zajímavé a obsahově bohaté, v němž se dítě může cítit jistě, bezpečně, radostně a spokojeně, a které mu zajišťuje možnost projevit se, bavit a zaměstnávat přirozeným dětským způsobem.

Vzdělávání má být důsledně vázáno k individuálně různým potřebám a možnostem jednotlivých dětí, včetně vzdělávacích potřeb specifických. Každému dítěti je třeba poskytnout pomoc podporu v míře, kterou individuálně potřebuje, a v kvalitě, která mu vyhovuje. Proto je nutné uvědomění si individuálních potřeb a zájmů dítěte, jeho aktuálního rozvojového stavu i konkrétní životní a sociální situace a pravidelného sledování jeho rozvojových i vzdělávacích pokroků. Ve vzdělávání je třeba využívat přirozeného toku dětských myšlenek a spontánních nápadů a poskytovat dítěti dostatek prostoru pro spontánní aktivity a jeho vlastní plány.“ (23, s. 7 – 9)

2.2 Kreativní praktická činnost v oblastech RVP PV

Vzdělávací obsah je v Rámcově vzdělávacím programu (23) pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP PV) chápán jako kompaktní, propojený a nerozdělitelný celek. Jednotlivé oblasti vzdělávání jsou rozlišeny na základě vztahů, které si dítě postupně vytváří k sobě samému, k druhým lidem i k okolnímu světu. Interakčních oblastí je celkem pět – biologická, psychologická, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. Od nich jsou odvozeny vzdělávací oblasti, které jsou v RVP PV nazvány: „Dítě a jeho tělo, Dítě a jeho psychika, Dítě a ten druhý, Dítě a společnost, Dítě a svět.“

Praktické činnosti se prolínají různou měrou oblastmi RVP PV a jsou vyjádřeny v obecné rovině. (23)

Vzdělávací cíle kreativní praktické činnosti v předškolním vzdělávání

Praktické činnosti jsou prostředkem naplňování rámcových cílů i celé řady cílů oblastních. Praktické činnosti v předškolním vzdělávání mají své specifické cíle vycházející z RVP PV

- rozvíjet fantazii, kreativitu
- praktickou činností si osvojovat okolní skutečnost, vztahy mezi lidmi a věcmi i vzájemné souvislosti
- rozvíjet elementární grafickou zručnost a technické dovednosti
- seznámit se s různými formami umění
- rozvíjet estetický cit ke svému okolí (k předmětům denní potřeby ve vztahu k umění i přírodě)

Konkrétně jde o to, aby dítě:

- získalo schopnost vyjádřit své představy za pomoci nejrůznějších materiálů a technik či formou modelování
- nebálo se práce s detailem
- získalo zájem o kreativní praktické činnosti
- naučilo se vnímat přírodní tvary, pracovat s přírodními materiály
- nebálo se tvorby s atypickými materiály, pomůckami i nástroji

Kreativní praktická činnost v jednotlivých oblastech RVP PV (23)

„Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou zpracovány tak, aby byly pro pedagoga srozumitelné a aby s jejich obsahem mohl dále pracovat. Každá oblast zahrnuje tyto vzájemně propojené kategorie: dílčí cíle (záměry), vzdělávací nabídku a očekávané výstupy (předpokládané výsledky). Vzdělávací oblasti jsou odvozeny od interakčních oblastí rozlišovaných na základě vztahů, které si dítě postupně vytváří k sobě samému, k druhým lidem i k okolnímu větu, resp. na základě přirozených interakcí, do kterých dítě v rámci těchto vztahů vstupuje, v nichž žije, rozvíjí se a vyrůstá, učí se a také vzdělává.“ (23, s. 15)

1. Dítě a jeho tělo

Záměrem vzdělávacího úsilí v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a nervosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj pohybových i manipulačních dovedností, učít dítě sebeobslužným dovednostem a vést ho ke zdravým životním návykům a postojům.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj koordinace ruky a oka při kreativních praktických činnostech
- osvojení si poznatků o těle a pohybových činnostech v rámci tvořivých činností, zapojení různých částí lidského těla do praktických činností
- podporování rozvoje všech smyslů - především zraku a hmatu
- rozvoj schopnosti vnímat krásu přírody i předmětů a jevů kolem sebe

Vzdělávací nabídka:

- manipulační činnosti s předměty, pomůckami, nástroji potřebnými k výtvarným aktivitám
- grafické činnosti
- nelokomoční pohybové činnosti - změny poloh a pohybů

Očekávané výstupy:

- napodobit jednoduchý pohyb podle vzoru a přizpůsobit jej dle pokynů
- ovládat koordinaci ruky a oka při práci s pomůckami, materiály, nástroji
- koordinovat pohyby těla s pracovními nástroji, pomůckami, materiály

- pohybovat se ve dvojici či skupině dětí
- umět uklidit pomůcky a materiál
- nebát se pracovat s rozličnými materiály
- nebát se práce s odpadovým, zbytkovým i přírodním materiálem (23); (10)

2. Dítě a jeho psychika

Záměrem vzdělávání v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebe nahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření. Dále stimulovat osvojování a rozvoj vzdělávacích dovedností dítěte a povzbuzovat ho v dalším rozvoji, poznávání a učení.

Tato oblast zahrnuje tři podoblasti:

- ***Jazyk a řeč***
- ***Poznávací schopnosti a funkce, myšlenkové operace, představivost a fantazie***
- ***Sebepojetí, city a vůle***

2.1. Jazyk a řeč

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj komunikativních neverbálních dovedností v rámci praktických činností
- rozvoj komunikativních verbálních dovedností v rámci komunikace o výrobku

Vzdělávací nabídka:

- grafické napodobování symbolů, tvarů, předmětů

Očekávané výstupy:

- vyjádřit prostřednictvím praktických činností své pocity, zážitky, myšlenky
- projevit zájem o kreslený film, knihu, časopis, divadelní představení apod.
- rozlišit obrazné symboly

2.2. Poznávací schopnosti a funkce představivosti a fantazie, myšlenkové operace

Dílčí cíle:

- rozvoj fantazie, kreativity, smyslového vnímání
- posilování radosti z objevování

Vzdělávací nabídka:

- přímé pozorování přírodních a kulturních jevů
- pozorování přírody, sběr přírodních materiálů v různých ročních obdobích
- pozorování běžných objektů - seznámení s barvami, materiály, tvary
- spontánní hra a experimenty s materiály, předměty, nástroji
- seznámení se s rozmanitými materiály
- konkrétní praktické operace s materiály (stříhání, trhání, mačkání, skládání)
- kombinace dalších materiálů navzájem
- hry podporující tvořivost, fantazii, obrazovou paměť

Očekávané výstupy:

- učit se pozorovat a vnímat nové věci, přírodní jevy, umělecké objekty
- nebát se seznámení s rozmanitými materiály a tvorby s nimi
- vyjadřovat svou fantazii a představivost v tvořivých činnostech

2.3. Sebepojetí, city, vůle

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj estetického vnímání, cítění a prožívání
- rozvoj umění zobrazovat a vyjádřit své prožitky, pocity praktickou činností

Vzdělávací nabídka:

- spontánní hra s rozmanitými materiály
- sledování vybraných pohádkových příběhů

Očekávané výstupy:

- umět se samostatně vyjádřit kreativní praktickou činností
- umět se soustředit na zadaný úkol - začít a dokončit vlastní činnost
- umět vyjádřit své prožitky, pocity praktickými činnostmi (23); (10)

3. Dítě a ten druhý

Záměrem vzdělávání v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.

Dílčí vzdělávací cíle:

- rozvoj kooperativních dovedností v rámci kreativních aktivit dětí
- rozvoj kreativních interaktivních dovedností dětí

Vzdělávací nabídka:

- praktické činnosti vedoucí k ochotě spolupracovat
- kooperativní činnosti dětí - tvorba ve dvojici, skupině, kolektivu
- seznámení s různými technikami, pomůckami, materiály

Očekávané výstupy:

- tvořit s druhým dítětem společně
- dodržovat domluvená pravidla tvorby, hry
- umět si rozdělit s druhým práci při společné tvorbě (23); (10)

4. Dítě a společnost

Záměrem vzdělávání v oblasti sociálně-kulturní je vést dítě do společenství ostatních lidí, do života v lidské společnosti i do světa kultury a umění, pomoc dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje, přijmout základní všeobecně uznávané společenské, morální a estetické hodnoty a podílet se na utváření společenské pohody.

Dílčí cíle:

- seznámení se světem lidí, kultury, umění - s jeho rozmanitostí po celém světě
- získání pozitivního vztahu ke kultuře a umění

Vzdělávací nabídka:

- hry a kreativní praktické činnosti uvádějící dítě do světa lidí
- tradice, zvyky, oslavy

Očekávané výstupy:

- umět vyjádřit své představy pomocí různých kreativních technik
- umět využít různé materiály - papír, textilie, přírodniny (23); (10)

5. Dítě a svět

Záměrem vzdělávání v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí

o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu a vytvořit základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.

Dílčí vzdělávací cíle:

- seznámení se prostřednictvím kreativního projevu s místem a prostředím, kde dítě žije
- sledování proměn přírody, umění

Vzdělávací nabídka

- pozorování přírody, přírodních jevů, poznávání rozmanitosti přírody
- pozorování kulturních objektů
- zkoumání, manipulace, výtvarné hry a pokusy s odpadovými i přírodními materiály

Očekávané výstupy:

- mít povědomí o rozmanitosti přírody, kulturních a dalších objektů v rámci výtvarných činností
- esteticky vnímat okolí školy nebo okolního prostředí - formou zábavných aktivit

(23), (10)

3 Význam praktických činností v předškolním vzdělávání

„Dětství celé má být ozářeno jasem, jež je rozhodující pro celé další žití, dá chuť do života a nashromáždí takový poklad životního optimismu, že z něho budou moci čerpat a osvěžovat se i tehdy, až na ně dolehnou opravdové a snad těžké starosti dospělých.“ (Alois Toufar)“ (32, s. 87)

„Dětská tvorba je individuálně směřovaný projev se všemi svými zvláštnostmi. V některých případech při ní děti přejímají již známé znaky, ale především vynalézají své vlastní. Úkolem pedagoga je inspirovat k odvážnému vytvoření individuálního znaku, který by měl být osobní výpovědí konkrétního dítěte, nikoliv něčím přejatým a obecně užívaným.

Z tohoto požadavku vycházejí dle Svobodové následující kritéria hodnocení:

- Na dětský projev se nedíváme jako na přepis skutečnosti, ale hodnotíme novost a neotřelost osobité výpovědi dítěte. Je nutné posuzovat každé dítě individuálně, vnímat je jako jedinečnou osobnost.
- Respektujeme pochopením zvláštnosti dětské tvorby.
- Každé dítě vidí skutečnost jinak, jinak myslí a cítí a něco jiného považuje za podstatné. I když půjde o určité téma nebo předmět, nemůžeme dítě vést k věrné shodě s realitou, ale k objevení nové, osobní skutečnosti, k tomu, co nám výjimečného sděluje. Nejde o opisnost a podrobnosti. Proto každý úkol může snést různé množství variant.
- Za plnohodnotný považujeme takový dětský projev, který není napodobeninou schémat dospělého. Dětem necháme vyjádřit vlastní neotřelou představu.

Proces kreativních činností je přínosný a autentický pouze při posílení dětské představivosti a celého dětského subjektu a přináší výsledky jen tehdy, když se podaří opravdu maximálně děti zapojit. Jen za takové situace lze dosáhnout mimořádného zaujetí při tvoření. Na duševní přípravě dítěte závisí všechen úspěch praktických činností. Průměrný prožitek může přinést pouze průměrný výsledek práce. Záleží na každém z nás, jak dovedeme odhalit tajemství dětské duše, kterému pomůžeme vyplout na povrch. Děti nás zato alespoň na chvíli vtáhnou do svého úžasného světa, kde s nimi zažijeme okamžiky upřímné radosti a porozumění.“ (32, s. 86, 87)

3.1 Pojem samostatnost, tvořivost, kreativita

Malé děti jsou zvědavé a plně sebedůvěry, takže rády zkoušejí nové věci. Nevadí jim, když přitom občas udělají nějakou chybu. Kreativní lidé přistupují k věcem tímto způsobem po celý život. Dítě vedené ke tvořivosti pravděpodobně zůstane tvořivé i v dospělosti a zachová si samostatnou flexibilitu nezbytnou k přizpůsobování se světu, který se neustále mění.

Samostatnost

„Vychovat dítě k samostatnosti by měl být prvotní cíl výchovy.“ (16, s. 91) „Dítě musí v průběhu vývoje začít samo vykonávat určité rutinní činnosti (hygiena, oblékání, jídlo) a přebírat některé úkoly v rámci běžného chodu domácnosti (úklid) – tzv. praktická samostatnost.

Dítě usiluje o nezávislost, pokud jde o rozhodování. Tento druh samostatnosti je označován jako sociální (sociálně-afektivní) samostatnost. Zvláště tato samostatnost je blízká psychické odolnosti dítěte, protože obsahuje prvky sebeurčení, zacházení s rizikem a s druhými lidmi.“ (17, s. 86)

„Každý výkon a úspěch bez pomoci dospělých posiluje v dětech sebedůvěru.

Dítě by mělo umět spolupracovat s lidmi i se mezi nimi prosadit. Samostatnost je vždy úzce provázaná se schopností převzít odpovědnost za vlastní činy. Dítě se učí zvládat nejrůznější nároky vlastními silami nebo za pomoci druhých. Pěstování samostatnosti umožní dítěti, aby zdárně dospělo. Rozumnou cestou je výchova ke svobodě a odpovědnosti při jasně daných pravidlech a hranicích.“ (16, s. 92)

„Dospělí jsou oporou při osamostatňování dětí. Vybírají a strukturují jejich aktivity, pak je směřují různými formami neverbální komunikace, nebo přímým vysvětlováním a zaměřováním. Dospělý musí získat zájem dítěte o úkol. Přiměřeně věku ho musí zjednodušit a dítě namotivovat, aby do splnění úkolu vložilo potřebnou energii. Dospělý v roli moderátora zaměřuje pozornost na to, čeho dítě dosáhlo a co by bylo ideálním řešením. Podle principů zacházení s neúspěchem se dohlíží i na to, aby frustrace z neúspěchu nebo risk nepřerostly zdravou hranici.“ (16, s. 91, 92) Děti potřebují podporu a uznání, které jim umožní nebát se zkoušet další nové činnosti samy.

Tvořivost

„Slovník spisovného jazyka českého (1989, str. 919) charakterizuje sloveso tvořit jako „záměrnou, cílevědomou činností dávat vznik, vytvářet, něco vyrábět, dopracovat se něčeho, utvářet, tvůrčí činností působit, představovat něco, dělat, činit, realizovat“.

Vlastní pojem tvořivosti (kreativity) definovala celá řada autorů podle různých hledisek.

- Tvořivost je schopnost poznávat předměty v nových vztazích a originálním způsobem, smysluplně je používat neobvyklým způsobem. (Ullrich – in Nekonečný, 1995, str. 107)
- Tvořivost je duševní schopnost vycházející z poznávacích i motivačních procesů, v nichž hraje důležitou roli též inspirace, fantazie, intuice. Projevuje se nalézáním takových řešení, kterou jsou nejen správná, ale současně nová, nezvyklá, nečekaná. (Průcha, Walterová, Mareš, 1995, str. 235)“ (28, s. 14)

„Z pohledu humanistické psychologie se tvořivost v předškolním věku nejlépe rozvíjí hrou. C. R. Rogers vymezuje tvořivost jako dítěti vlastní, související s obecnou tendencí k seberozvíjení. Rozvíjet tvořivost dětí však znamená respektovat a vytvářet vhodné podmínky.

Za vnitřní podmínky pro rozvoj tvořivosti jsou považovány:

1. Otevřenost vůči prožívání – každý podnět se dostane do vědomí, neexistují nápady, které je nutno potlačit. Když si dítě hraje s blátem, cítí uspokojení a radost, pokud mu dřívějšími zákazy není tato činnost označena jako nevhodná, špinavá, nepřijatelná pro slušně vychované děti.
2. Vnitřní centrum hodnocení – dítě se neopírá o hodnocení druhých, ale rozhodující pro ně je, zda se výsledek, výtvor, činnost líbí jemu samému, zda tím uspokojí sebe.
3. Schopnost hrát si s prvky – přehazovat, kombinovat je, nacházet nové, třeba směšné nebo neobvyklé kombinace.

Vnější podmínky pro rozvoj tvořivosti dětí poskytují dospělí. Je to zejména:

1. Psychologické bezpečí – dítě cítí, že je dospělým přijímáno, že je vnímáno jako hodnotná osoba, že jeho výtvořby budou přijaty bez hodnocení.

2. Dospělý je schopen porozumět dítěti, vcítit se do jeho prožívání, dovolí vyjádřit mu jeho pocity, i když jsou negativní. Přijetí a vcítění jsou totiž podmínky nejen pro rozvoj tvořivosti, ale jsou i podmínkami pozitivních podpůrných a výchovných postojů, které vedou k optimálnímu rozvoji dětské osobnosti.“ (14, s. 55, 56)

Bližšímu **významu tvořivosti** v předškolním vzdělávání je věnována samostatná kapitola v této práci.

Kreativita

Výstižné vysvětlení pojmu kreativita podává např. americká psycholožka T. Amabileová: „dílo nebo řešení problému se považuje za kreativní do té míry, do jaké je novým, užitečným, správným a přínosným řešením zadaného úkolu, a zároveň do jaké míry je úkol heuristický (objevný, originální, původní, předpokládající nové řešení) než algoritmický (známý úkol s rutinním řešením).“ J. Guilford, významný americký psycholog a průkopník moderního studia lidské kreativity, naopak chápe kreativitu jako vlastnost člověka vycházející z určitých potřeb a projevující se mentálními procesy směřovanými k definovanému cíli.

Českým ekvivalentem pojmu kreativita je tvořivost. Ve shodě s většinou odborníků chápeme tyto dva pojmy jako synonyma. (36)

3.2 Kreativní praktická činnost v předškolním vzdělávání

„V každém člověku je skryto dítě, to znamená i výtvarný pud. Nejmilejší dětskou hračkou a předmětem vážného zájmu pak není miniatura lodi vypracovaná do nejmenších podrobností, ale ořechová skořápka s ptačím pírkem jako stěžněm a křemínkem jako kapitánem. Toto dítě chce, aby mu bylo dovoleno spoluhrát, spolutvořit také v umění a nechce být pouhým obdivujícím divákem. Neboť toto dítě v člověku je nesmrtelným tvůrcem v lidské duši.“
Christian Morgenstern (1871 - 1914)

„Důraz na samostatnost a tvořivost jedince je klíčovým požadavkem současné výchovy. Tvořivost je také hlavní cílovou kategorií osobnostní orientace a specifickou

kvalitou člověka. Avšak tato vlastnost není vrozená ani hotová a je nutno ji stále podněcovat, zdokonalovat a posilovat.

Výchova k tvořivosti představuje značně široký a z hlediska cíle ne vždy zcela jasný úkol. Při jeho posuzování se setkáváme někdy s přeceňováním kdy výchova k tvořivosti je považována za všelék, i s názorem že není třeba zvláštní péče, protože tvůrčí potenciál dítěte si najde svou cestu a prosadí se sám. Pravdou nejspíš je, že ve výchově tvořivosti je stále ještě celá řada nevyjasněných otázek.

Výchově tvořivosti se věnuje pozornost především oblasti estetické, protože toto spojení je velmi přirozené. Nicméně pokud se váže pouze na ni, může u předškolního dítěte dojít k nežádoucímu zúžení, protože vysvětlovat tvořivost pouze jako určitý druh aktivity nebo zhodnotitelný výkon je málo.

U dítěte předškolního věku znamená výchova k tvořivosti obecnější pravidlo, princip pro budování základů specifického životního pocitu i stylu a zároveň také snahu ovlivnit základní přístup dítěte ke světu. Tvořivý přístup znamená i způsob, jímž se dítě vyrovnává se svým prostředím.

Tvořivé jednání souvisí s celkovým psychickým vývojem a zráním a je dějem, na němž se podílí celá osobnost. Odráží postoj ke skutečnosti i k sobě samému, vztah k okolí a schopnost využít jak fantazie, tak rozumu.

Na počátku tvořivého vztahu a jednání stojí rozhodnutí něco vykonat a představa o výsledku. Během vlastního jednání a činnosti musí jedinec reagovat na vzniklé situace a změny, které nastanou. Konečně je třeba umět si zhodnotit důsledky svého rozhodnutí, jednání a činnosti a převzít také za svůj „tvůrčí akt“ odpovědnost. Tvořivý přístup v tomto smyslu představuje řetěz náročných psychických a dalších činností, které osobnostní rozvoj jedince významně podporují.

Dítě jedná a učí se na základě vnitřní motivace tak, jak ho k tomu každodenní styk s lidmi a věcmi vybízí, což vzbuzuje chuť dítěte k samostatnému a nezávislému jednání. Je-li dítě sevřeno donucením nebo vymezeným prostorem stereotypního jednání, nezbyvá mu než se pasivně podřídí, nebo vzdorovat.

Pro rozvoj tvořivosti dítěte nemusíme vymýšlet pouze náročné a efektní činnosti. Naopak je dobře vybírat z co nejširšího obsahového rámce běžných aktivit. Stačí nechat dítě, aby se vyjádřilo, ocenit dobrý nápad, naznačit důvěru, zbavit ho obav ze selhání, povzbudit a zbytečně nekritizovat. Výchoz k tvořivosti formuje určitý vztah mezi dítětem a jeho okolím a právě osobnostní orientace dává tomuto vztahu patřičné zaměření.

Pedagogicky významná je především celá atmosféra třídy a školy, věcné prostředí a jeho promyšlená funkční vybavenost. Schopnost učitelky nacházet v běžném programu skutečné i cvičené kreativní situace přispěje ke způsobu reakce na okolní svět a ovlivňuje přístup k němu.“ (13, s. 28, 29)

4 Druhy materiálů vhodných pro kreativní praktickou činnost

„Zvláštností předškolního věku je právě bezkonkurenční soužití reálného imaginárního světa. V uměleckém díle zvíře promlouvá lidskou řečí, květina žije a překonává zákonitosti svého zániku i zrodu, cítí a jedná tak, jak je dítě zvyklé podle lidí. Právě toto „zlidštění“ umožňuje dítěti mnohé pochopit a prožít.

Při poznávání přírody je třeba brát v úvahu, že v kontaktu s ní jde často nejen o poznávání přírody samé, ale i o postižení a popřípadě i o zhodnocení lidských zásahů a vlivů člověka.“ (12, s. 31)

V praktických činnostech většinou převažuje využívání běžných materiálů, které jsou snadno k dostání v obchodech jako je papír, textilní materiály či modelovací hmota – plastelína. Zajímavé pro praxi však mohou být užitečné i méně tradiční materiály a techniky jako je např. práce s přírodninami, využití skla a skleněných výrobků, pro děti jistě zajímavé tvoření z kamenů či včelího vosku.

V následujících kapitolách jsou popsány technické materiály a modelovací hmoty, které by se mohly stát předmětem tvůrčích činností v pedagogickém procesu.

4.1 Přírodní materiály

„Při poznávání přírody je třeba brát v úvahu, že v kontaktu s ní jde často nejen o poznávání přírody samé, ale i o postižení a popřípadě i o zhodnocení lidských zásahů a vlivů člověka. Dítě při práci s přírodními materiály získává základní představy o významu přírody a světa, který dítě nejen obklopuje, ale který svým chováním vlastně spoluvytváří, buduje, nebo ničí.“ (12, s. 31)

I. Přírodní materiály rostlinného původu

1. Dřevo

„Dřevo bylo u nás i u jiných národů od dávných dob jedním z nejvšestrannějších

a nejrozšířenějších materiálů, který člověk používal a zůstává jím i dnes. Růstem civilizace se měnily způsoby využívání dřeva.

Dřevo představuje lehký a přitom pevný materiál, který má dobré tepelně izolační vlastnosti, lehce se obrábí, což umožňuje využít ho při výrobě stavebních prvků a konstrukcí nábytku, hudebních nástrojů, obalů, sportovních potřeb atd.“ (35, s. 7))

Dřeviny stromovitého vzrůstu se skládají z kořene, kmene a koruny.

- **Kořeny** – mají funkci mechanickou, vodivou a zásobní.
- **Kmen** – je nosníkem asimilačních orgánů, slouží také jako spojení kořenů s korunou a ukládají se v něm zásobní látky.
- **Koruna** – jsou v ní umístěny asimilační a rozmnožovací orgány. Jejím úkolem je vést do nich vodu a ukládat zásobní látky ve větvích. Listy kromě asimilace zajišťují odpařování přebytečné vody.
- **Kůra** – chrání a izoluje vnitřní vrstvy a aktivní pletiva před nepříznivými vlivy vnějšího prostředí.
- **Lýko** – jeho úkolem v rostoucím stromě je rozvádět organické látky z koruny do kmene a kořene stromu.
- Pod kůrou v hlavní části kmene je dřevo s dřevní uprostřed, složené ze soustředěných vrstev. Jednotlivé vrstvy tvoří roční přírůstky dřeva nazývané letokruhy, který patří k nejvýznamnějším znakům dřeva. (35)

Vlastnosti dřeva

I. Fyzikální vlastnosti

- Barva dřeva – je u jednotlivých dřevin rozdílná a je závislá zejména na stáří dřeviny a stanovišti
- Lesk dřeva – je odrazem světla od jeho povrchu
- Textura dřeva – je kresba daná anatomickou stavbou dřeva; čím je jeho stavba složitější, tím má rozmanitější texturu.
- Vůně dřeva – je způsobená obsahem průvodních látek u čerstvého dřeva.
- Objemová hmotnost dřeva – je hmotnost jednotkového objemu, závislá na vlhkosti.

- Měrná hmotnost (hustota) – je hmotnost dřevní hmoty bez otvorů a mezer. Zvuková vodivost – je rychlost šíření zvuku, můžeme ji porovnat s kovy.
- Průzvučnost dřeva – je poměr mezi intenzitou zvuku procházejícím dřevem a dopadajícím na dřevo.
- Rezonanční schopnost dřeva – je schopnost přijímat zvukové vlny, zesílit je a vyzářit bez zkreslení tónu. Této vlastnosti dřeva se využívá při výrobě ozvučných desek hudebních nástrojů. Nejlepší je rezonanční smrk.
- Vlhkost dřeva – je množství vody ve dřevě, vyjádřené v procentech. (35)

II. Mechanické vlastnosti

- Pružnost dřeva – schopnost dřeva deformovaného působením vnějších sil vrátit se po skončení jejich působení do původní polohy – pružit.
- Pevnost v tahu, tlaku smyku, ohybu, ve vzpěru, dynamická pevnost.
- Tvrdost dřeva – velikost odporu proti vnikání cizího tělesa.
- Štípatelnost dřeva – je schopnost dělit se působením klínu na části.
- Obývateľnost dřeva – schopnost přijmout účinkem vnějších sil nový tvar a podržet si jej, i když síly přestaly působit. (Výroba ohýbaného nábytku). (35)

Druhy dřev

I. Jehličnany

- **Smrk** – dřevo je měkké, pružné, lehké, dobře štípatelné málo smolnaté. Patří k našim nejdůležitějším. Používá se ho zejména ve stavebnictví, nábytkářství.
- **Jedle** – je dřevo podobné smrkovému, avšak má slabě šedožlutou barvu. Neobsahuje pryskyřici. Čerstvé dřevo na rozdíl od smrku páchne. Výborně se štípe. Použití jedlového dřeva je stejné jako u smrku.
- **Borovice** – dřevo je těžší, pevnější a trvanlivější než smrkové, odolává hnilobě, není však tak pružné a lehce se láme. Používá se ho ve stavebnictví, truhlářství, na rozvodné sloupy a důlní dříví.
- **Modřín** – dřevo se špatně suší, dobře lakuje a leští. Patří mezi nejtvrďší, nejpevnější a nejtrvanlivější jehličnany. Používá se ho ve stavebnictví, truhlářství, stavbě lodí.

- **Tis** – dřevo je pevné, trvanlivé, špatně štípatelné, bez lesku a bez pryskyřice, snadno se obrábí, dobře moří a leští, pomalu roste. Používá se jen pro speciální práce – intarsie apod. (35)

II. Listnáče

- **Dub** – dřevo je tvrdé, těžké, pevné, pružné, velmi trvanlivé, ve styku s železem černá. Použití je všestranné (pražce, sudy, mosty, nábytek, parkety apod.)
- **Jasan** – dřevo je tvrdé, těžké, houževnaté, velmi ohebné a pružné. Je nejlepším dřevem na sportovní potřeby, konstrukce, nábytek apod.
- **Akát** – dřevo je těžké, tvrdé, pevné, houževnaté, pružné, velmi trvanlivé. Používá se ve stavebnictví, na násady, parkety, v nábytkářství apod.
- **Buk** – dřevo je tvrdé, těžké, pevné, málo pružné, vystavené povětrnostním vlivům, málo trvanlivé. Je nejhodnotnějším palivem. Používá se v nábytkářství a na parkety, obaly, překližky, pražce, násady, chemicky se zpracovává.
- **Javor** – dřevo je tvrdé, prostředně těžké, málo trvanlivé dobře leští a moří. Používá se v nábytkářství, na hudební nástroje, k výrobě drobných uměleckých předmětů.
- **Lípa** – dřevo je měkké, lehké, dobře se štípe, trvanlivé pouze v suchu. Používá se v modelářství, v řezbářství a k výrobě překližek. Lipové lýko se používá k výrobě užitkových předmětů.
- **Olše** – dřevo je měkké, lehké, dobře se obrábí, snadno se moří a přijímá barvu. Používá se ho na překližky, nábytek, v řezbářství a bednářství.
- **Habr** – dřevo je tvrdé, houževnaté, těžké a pevné, špatně štípatelné, velmi výhřevné. Používá se v modelářství, na nářadí, klíny a k chemickému zpracování.
- **Bříza** – dřevo je polotvrdé, pružné, těžké, pevné, špatně štípatelné, ve vlhku málo trvanlivé, hoří i mokré. Používá se k výrobě překližek, v bednářství, řezbářství, k chemického zpracování.
- **Ovocné dřeviny** – využití jejich dřeva na drobné výroby a v domácnostech. Jsou tvrdá, velmi dobrých a dekorativních vlastností. K nejcennějším patří dřevo švestky a hrušky. (35)

Nejrůznějšími způsoby lze v praktických činnostech použít větve, samorosty, listy a jehličí, kůru stromů, zpracované hobliny či piliny.

2. Plody stromů a keřů (viz. Příloha č. 4)

Mezi nejčastěji v praxi využívané plody stromů a keřů patří:

Šišky – „plodenstvím jehličnatých stromů jsou klasy se zdřevnatělým větvením i podpůrnými a semennými šupinami. Nazývají se šištice; zralým šištícím se běžně říká šišky. Jednotlivé druhy jehličnanů se obvykle liší tvarem a velikostí šišek.“ (1, s. 38)

Kaštany- „ostnitě tobolek s dvěma vajíčky, z nichž dozrává zpravidla jediné tmavohnědé semeno zvané kaštan. Jsou to plody statného stromu jírovce maďala, kvetoucího v květnu až červnu.“ (34, s. 104)

Žaludy- „plody dubu letního (pýřitého). Kvetou v dubnu a květnu. Rostou jako hlavní součást doubrav z nížin do podhůří.“ (34, s. 70)

Bukvice- „plody buku lesního. Jsou to tvrdé ostnitě nažky ve tvaru čičky obsahující olej. Kvetou v dubnu a květnu. Vytváří hojné společenstvo – bučiny.“ (34, 70)

Křídlaté dvounažky stromů: javor klen, javor mlec, babyka obecná. Stromy kvetoucí od dubna do června. (34)

Ořechy- plody ořešáku královského jsou kulovité až vejčité. Je to statný strom, kvetoucí v dubnu a květnu. Pěstuje se pro chutná semena. (34)

Plody lísky obecné jsou obaleny zvětšenými dřipenými listeny, s bílým semenem a skořicově hnědým osemením. Kvetou v březnu a dubnu. Vysazují se v zahradách a na mezích. (34)

Jeřabiny- jsou plody jeřábu ptačího, stromu s plstnatými pupeny. Malvice jsou velké téměř jako třešně, červené jen z osluněné strany. Roste planě ve světlých lesích a na stráních od nížin do hor. (33)

Šípky- plody růže šípkové vejčité kulovitě protáhlého tvaru červeného zbarvení. Je to statný keř s ostnatými větvemi. Sběr šípků nastává za suchého a slunného počasí v září a počátkem října. (34)

Mochyně židovská třešeň- objevuje se roztroušeně v křovištích a vinicích. Malé bílé květy úžlabní s hvězdicovitou korunou zakládají oranžově červenou bobuli velikosti třešně, která je úplně uzavřena v kulatém síťnatě žilnatém měchýři srostlého kalichu, posléze rumělkově svítivě červeném. (2)

3. Přírodniny

Obiloviny- „jsou vyšlechtěné jednoleté či dvouleté trávy z čeledi lipnicovitých, které se pěstují pro škrobnaté nažky (obilky) už téměř 10 000 let. Na celém světě dosahuje počet uznaných odrůd několika tisíc. Z pšenice a ze žita se mele hlavně mouka, ječmen navíc slouží k výrobě sladu a oves se používá jako krmivo pro domácí zvířata a k výrobě vloček.“ (1, s. 84)

Sláma - suchá stébla obilovin – se využívá jako stelivo či doplňkové krmivo, dříve se používala i jako krytina střech, vysypávka slavníků a k výrobě různých předmětů ošatek, rohoží. (22)

Kukuřice- obilnina patřící do čeledi lipnicovitých. Pro pěstování byla poprvé použita v Jižní Americe, kde se dodnes pěstují některé primitivní odrůdy. Selektivním křížením jsme získali dnešní plodinu s velkozrnným klasem. Obilky drží pevně na povrchu válcovitých palic. (1)

Brambory- „patří do čeledi lilkovitých. Pěstují se pro oddenkové hlízy bohaté na škrob. Podle odrůdy se dělí na konzumní, průmyslové a hospodářské. Podle doby sklizně se brambory dělí na rané, polorané, polopozdní a pozdní.“ (9, s. 63)

Mák vlčí- jednoletá bylina s téměř 1m vysokou lodyhou. Hlavní doba kvetení máku vlčího je od května do července. Plody máku jsou vejčité tobolky zvané makovice. (1)

Slunečnice- je hlavní olejinou teplých kukuřičných oblastí. Plody jsou nažky oválného, ze stran smáčknutého tvaru se sametově černým nebo šedým povrchem, uložené v širokých úborech. Sklízí se v září v době vybarvování nažek. (6); (7)

Luskoviny - patří do čeledi vikvovitých. Plody jsou pukavé lusky se semeny, která jsou hlavním zdrojem bílkovin rostlinného původu. Mezi nejvyhledávanější patří hrách, čočka, fazol a sója. (8)

Podzemnice olejná- brazilská rostlina s žlutavými květy, je velmi důležitá kulturní olejná rostlina. Stopky po odkvětu se ohýbají dolů, prodlužují se a zatlačují základ plodu do země, kde pak zraje lusk. Lusky jsou v obchodech rozšířeny pod jménem burské, transvalské oříšky. (2)

Lýko- „získává se z palmy, která roste v Africe a v tropických oblastech Ameriky. Z jejích velkých listů, dlouhých více než dva metry, se extrahují pruhy pevných vláken, takzvané „lýkové stuhý“. Jedná se o lehký, elastický a opravdu víceúčelový materiál, který může být poté, kdy byl propleten, sešit či nabarven, různě využit pro omotávání, spojování a zdobení.“ (37, s. 104)

Koření- „jsou aromatické části některých rostlin. Jedná se o koření z oddenků, kůry, listů a natí, z květů a květních částí, z plodů a semen, pocházející většinou ze zemí s tropickým podnebím. Každé koření má specifickou a nezaměnitelnou vůni a chuť. Koření pochází především z Číny a Indie.“ (37, s. 10) Mezi nejpoužívanější koření, které lze v praktických činnostech využít patří např. badyán, skořice, hřebíček, muškátový ořech, pepř, vanilka a spousta dalších.

II. Přírodní materiály živočišného původu

1. Skořápky vajec- vlastní skořápka představuje pevný vápenitý ochranný obal vaječného obsahu, který mimo jiné určuje tvar ptačího vejce. Lze je využít také jako zdobené kraslice. (2)

2. Ulity hlemýžďe zahradního - je to náš největší suchozemský měkkýš, má masitou nohu dlouhou až 10 cm a asi 5 cm široký „domeček“ se 4-5 pravotočivými závití. Žije ve křovinách s vápenitým podkladem. Pochází z jižní a jihozápadní Evropy a k nám byl dovozen už velmi dávno. (1)

3. Šupiny- nacházejí se na povrchu těla ryb, mající zejména ochrannou funkci. Během roku nestejněměrně přirůstají a podle rozležení přírůstků lze – podobně jako podle letokruhů u stromů – zhruba určit stáří každého jedince. (1)

III. Další přírodní materiály

1. Kámen- „vápenec je usazená hornina složená hlavně z uhličitanu vápenatého. Vznikl z nahromaděných schránek převážně mořských živočichů a bývá zřetelně vrstevnatý.

Pískovec je jiný typ usazené horniny vytvořené stmelěním křemenných zrn splavovaných při erozní činnosti vodními toky z horních částí povodí do moře, jde vlastně o zpevněný písek. Čedič a žula jsou tvrdé horniny sopečného původu, které vznikly proniknutím lávy na zemský povrch. Poslední pozůstatky sopečné činnosti u nás pocházejí z třetihor.“ (1, s. 128)

2. Písek – „pravé písky tvoří drobná zaoblená zrnka hornin, hlavně křemene, živců, slídy a glaukonitu. Ve vnitrozemí se písčiny nacházejí zejména podél větších řek, kde vznikly jako naplaveniny následkem erozní činnosti v horních částech povodí. Písčítým náplavům s příměsí větších úlomků se říká štěrkopísky. Písky a štěrkopísky jsou důležitou stavební surovinou.“ (1, s. 124)

3. Sníh - je specifická forma ledu, pevného skupenství vody. Je tvořen ledovými krystalky seskupenými do sněhových vloček. V přírodě vzniká přirozeně za vhodných klimatických podmínek v oblacích, odkud se snáší k zemi. Tento děj se nazývá sněžení.(1)

4.2 Papír

„Papír se stal pro dnešního člověka zcela běžným, všedním materiálem denně používaným ve všech jeho rozmanitých podobách v nejrůznějších oblastech života. Pro jeho všudypřítomnost si ani neuvědomujeme, že tento dříve vzácný materiál s letitou historickou tradicí sehrál v kulturních dějinách lidstva významnou úlohu. Lidé, kteří jej tenkrát vyráběli, byli považováni za umělce a těšili se velké vážnosti papírenského řemesla.“ (35, s. 65)

Historie papíru

Pestrá historie výroby papíru je dlouhá mnoho tisíc let. Ve starověkém Egyptě vyráběli papyrus ze šáchoru, jehož latinský název (*Cyperus papyrus*) dal základ i dnešnímu pojmenování papíru. Stonky, rozřezané na proužky, této bažinaté rostliny, se rovnaly ve vrstvách na sebe, lisovaly, sušily a vyhlazovaly, dokud nevznikl pevný dlouhý list papyru. Podobným způsobem, i když z jiných druhů rostlin, se papír vyráběl také ve staré Číně, v Japonsku, znali jej i Mayové a Aztékové.

Papír, vyráběný novější metodou z rozdrčených rostlinných vláken, smíchaný s vodou na kaši, je znám z Číny z období počátku našeho letopočtu. O několik století později se tajemství výroby dozvěděli Arabové a ti jej při svých vojenských expanzích donesli do Evropy. Také v Čechách se papírenská výroba rychle rozvíjela. Na našem území existuje nejstarší doklad o vzniku první papírny v Chebu v roce 1370 za vlády Karla IV. Postupně přibývaly další papírny v nichž se papír vyráběl ručním způsobem. Pro období 16. století existují záznamy o více než dvaceti činných papírnách.

Hlavní surovinou evropských středověkých papíren byly staré hadry – jednalo se tedy vlastně o recyklaci bavlny, lnu či konopí. Současně se však stále používal také pergamen, tedy pečlivě vydělaná a vyhlazená zvířecí kůže, nazývaná podle řeckého města Pergamonu, snad místa původní výroby. Zásadní zlom v papírenské výrobě přineslo až 19. století, protože teprve vynález buničiny vyřešil definitivně problémy s materiálem. (35); (11)

Výroba papíru

„Papír vzniká zplstěním jemných rostlinných vláken s přísadou plnidel a klíždidel na sítích papírenského stroje. Vedle dřevné buničiny a dřevoviny se v některých zemích zpracovávají na papír též buničiny slámová a rákosová. Nejlepší papíry (bankovkový, cigaretový) jsou z bavlněných hadrů.“ (9, s. 186)

I. Průmyslová výroba papíru

„Papírovina se připravuje rozemletím vláknin na jemnou vodní suspenzi. Mletí rozhoduje o vlastnostech hotového papíru. Provádí se v holadrech, v kuželových mlýnech a kotoučových rafiněrech mezi pevnými pohyblivými noži. K jemně rozemleté vláknině se

přidávají klíždla, plnidla, popř. barviva. Poloklížený papír dobře přijímá tiskařskou barvu, ale nepropustí ji na druhou stranu. Plnidla (kaolin, křída, baryt) vyplňují póry mezi vlákny, zvyšují hladkost, měkkost, bělost a neprůsvitnost výrobků. Řídká papírovina se po odstranění písku a uzlíků vylévá na nekonečný pás jemného mosazného síta s gumovými okraji. Voda odtéká a v další části je odsávána. Sejmutím listu ze síta opouští papír mokrou část stroje, aby se mezi vyhřívanými válci zbavil vlhkosti. Válce kalandru jej nakonec vyžehlí a uhladí. Hotový papír se navíjí do kotouče nebo řeže na archy.“ (8, s. 186)

II. Ruční výroba papíru

Dějiny papírové drti jsou nerozlučně spojeny s papírem. Technika užívaná v Číně před dvěma tisíci lety spočívá v ponoření hranatého řešeta do nádoby obsahující stará rybářská síta. Na kovové síti řešeta se utváří list vlhkého papíru, který je třeba ihned sundat, stlačit mezi plstěnými podložkami, aby se z něj uvolnila voda, a usušit na vzduchu. (11)

Postup výroby ručního papíru

Starý nepotřebný papír se nejprve natrhá na čtverečky o velikosti cca 2 x 2 cm. Nasypou se do kbelíku a zalijí se teplou vodou tak, aby byly ponořené. Podle druhu papíru se nechají máčet nejméně půl dne, raději však přes noc do druhého dne. Kaše z rozmočeného papíru musí být natolik řídká, aby se mohla bez problému mixovat a dále zpracovávat. Rozmočený papír se vkládá postupně po hrstech do mixeru, přidá se vždy trochu vody a mixuje se na jemnější kaši. Čím déle se kaše zpracovává, tím jemnější papír se pak vyrobí. Rozmělněná papírovina se lije do velké plastové nádoby a doplňuje se vodou tak, aby směs byla dost řídká. Pro lepší kompaktnost se přidává trochu lepidla na tapety. Připravená, vodou naředěná kaše se vloží do velkého umyvadla. Předem připravené rámy se síťovinou se vsunou do umyvadla s papírovou kaší. Na síto se nabírá potřebné množství papíroviny a vytvoří se tak stejnoměrná vrstva. Poté se nechá odkapat přebytečná voda. Sundá se vrchní rámeček. Spodní rám se sítí otočíme a položíme na připravenou podložku. Malým válečkem se vytlačí voda. Následuje sušení pomocí přiložené netkané textilie a závaží. Sušení trvá několik dní. (11)

Vlastnosti papíru

„Papír ve své přirozené podobě má řadu výhodných vlastností, pro které je vyhledáván a využíván také v pedagogické praxi při rozvíjení motorických dovedností žáků. Výhodou papíru je jeho poměrně nízká cena, snadná dostupnost a nenáročnost při jeho zpracování na jednoduché výrobky dětí. Již děti předškolního věku zvládnou stříhání, řezání, ohýbání, rýhování, skládání, lepení a tvarování papíru.“ (35, s. 65)

I. Mechanické vlastnosti papíru

„Ve srovnání s ostatními druhy materiálů nevykazují papírenské výrobky příliš velkou pevnost. Působením vnějších mechanických sil, někdy již pouhým zmačkáním v ruce, se překročí mez pevnosti tohoto materiálu a velmi snadno dochází k jeho deformaci či destrukci.“ (35, s. 92)

- **Pevnost v tahu** je odolnost papíru vůči vnějším silám, působícím opačným směrem v rovině plochy zkušební vzorku a směřující k jeho přetržení.
- **Tržná délka** je mírou pevností papíru o různé plošné hmotnosti.
- **Pevnost v přehýbání** je odolnost papíru vůči ohýbání.
- **Tuhost** souvisí s hustotou, tloušťkou a plošnou hmotností papíru. Vyjadřuje do jaké míry se bude papír deformovat vlivem vnějších sil. Ovlivňuje tvarování a držení tvaru prostorových výrobků např. krabic, plastik apod.
- **Hladkost** je mechanický stav povrchové plochy papíru, kterou lze zjistit zrakovými a hmatovými vjemy. (35)

II. Fyzikální vlastnosti papíru

- **Tloušťka** je kolmá vzdálenost papírového listu mezi jeho protilehlými povrchy a udává se v milimetrech.
- **Hořlavost** papíru je všeobecně známá. Snadná zápalnost a rychlé hoření papíru lze snížit některými úpravami, většinou impregnací nehořlavými látkami. Špatně hoří některé plněné a barevné papíry.

- **Nasákavost** je schopnost papíru přijímat kapaliny povrchem své plochy. Tato vlastnost je nežádoucí u kvalitních psacích a kreslicích papírů, které by měly inkoust, tuž, barvy přijímat, ale neměly by umožnit rozpíjení čar
 - **Savost** je schopnost papíru přijímat svým průřezem různá kapalná média.
 - **Nepromastitelnost** je schopnost papíru nepropouštět tuky a oleje.
 - **Optické vlastnosti** informují o bělosti, barvě, lesku, neprůsvitnosti a celkové čistotě.
 - **Trvanlivost** papíru souvisí s jeho fyzikálními, mechanickými, ale také chemickými změnami. Vzhledem k ostatním materiálům není papír příliš trvanlivý materiál, zvláště je-li vystaven přímému působení vnějšího prostředí. Velmi trvanlivé jsou jakostní papíry vyrobené z hadroviny a bělené buničiny.
- (35)

Druhy papíru (viz. Příloha č. 5)

- **Novinový papír** zaujímá značnou část produkce papírenského průmyslu. Obsahuje nejméně 80 % dřevoviny, zbytek tvoří buničina.
- **Psací papíry** jsou většinou bezdřevé, pro psaní inkoustem silně klížené (dokumentový, kancelářský, sešitový).
- **Kreslicí a rýsovací papíry** pro školy, plány i umělecké práce jsou bezdřevé. Žádá se bělost, čistota, stejnoměrnost, klížení, tuhost, ohebnost.
- **Tiskové papíry** se liší vlastnostmi podle způsobu tisku: knihtiskový, ofsetový, hlubotiskový, pro rotační či plochý tisk aj.
- **Balící papíry** se vyrábějí zejména ze sulfátové buničiny, polobuničin i dřevoviny.
- **Speciální papíry** mají rozmanité vlastnosti podle použití. Patří sem propustný papír filtrační, fotografický, průsvitný pauzovací na technické výkresy, olejovaný, potiskovaný, lakovaný apod.
- **Lepenky** jsou vrstevné papíry. Tuhé knihařské lepenky vznikají slepováním nebo lisováním archů ještě mokrých. (8)

Nejznámější papírny v České republice

Štětí jsou největšími jistě i nejúspěšnějšími papírnami v ČR, dříve označovány jako SEPAP, vyrábějící novinový papír, přepravní obaly, je producentem buničiny, sulfátových technických papírů, pytlů, lepenky a kartonáže. Nyní je papírna součástí nadnárodní společnosti Mondi Group.

Větrní patří mezi naše další největší papírny. Zaměřuje se na výrobu SC papírů ofsetových a hlubotiskových, dále na balicí papíry, papíry se sníženou propustností pro tuky, tedy pergamenové náhrady, pergamin apod.

Hostinné – dnes akciová společnost Krkonošské papírny (skupina KRPA). Její výrobní sortiment je značně rozšířený – od grafických papírů přes kancelářské papíry, balicí papíry, papíry se sníženou propustností pro tuky, tenké a přímopropisující papíry, kelímkové kartony, obálky, pokladní roličky či tiskopisy pro výpočetní techniku atd.

Ruční papírna ve Velkých Losinách – od roku 2002 je sám objekt národní kulturní památkou. Papírna je známá svým bělostným jemně strukturovaným papírem s průsvitkou a neoříznutým, zvlněným okrajem. Součástí objektu je také papírenské muzeum. (25)

4.3 Textil

Dalo by se říci, že textilní tkanina je všudypřítomná. Hřeje nás, hladí a zdobí. Účelem textilní tvorby je podnítit děti k hravému kreativnímu myšlení. Využívají se takové technické postupy, které dětem umožní oživit a rozvíjet svoji fantazii a tvořivost.

Historie textilu

„Výroba textilií patřila od počátku civilizace mezi hlavní druhy lidské činnosti. Podle nejstarších nálezů historikové odhadují, že první plošné textilní výrobky pocházejí již ze 7. tisíciletí př. n. l. z oblasti Číny, Indie, Egypta, Řecka a dalších míst. Historické nálezy dokazují, že lidé žijící v úzkém kontaktu s přírodou zkoušeli nejdříve splétat a všelijak provazovat a proplétat lodyhy rostlin, až se podařilo možná pletením, či tkaním vytvořit

souvislou plochu textilie. Významným přínosem pro výrobu textilií byl vynález kolovratu v 16. století, který zdokonalil techniku předení vláken.

Teprve v průběhu 18. – 19. století se textilní výroba v Evropě začala výrazněji rozvíjet a nabývat průmyslového charakteru, zejména v Anglii a Francii. Také v našich zemích bylo možné navázat na bohatou tradici textilního řemesla, které se provozovalo zejména v podhorských oblastech tam, kde bylo dostatek základních surovin lnu a vlny.

Český textilní průmysl získal ve světě dobré jméno nejen svými kvalitními výrobky, ale také vyspělým textilním strojírenstvím, které přispělo světu významnými vynálezy, z nichž stojí za připomenutí tryskový stav, bezvřetenové spřádání a ekonomicky výhodnou technologii proplétaného textilu.

K převratným změnám v textilním průmyslu došlo na počátku 20. století, kdy se objevily první pokusy vyrobit textilní umělé vlákno. Nejdříve byla objevena vlákna z přírodních polymerů, později v roce 1938 byla zahájena v Německu výroba syntetického vlákna z chemických surovin – nylonu. U nás se začalo s výrobou prvního polyamidového vlákna v poválečných letech.

Na některých místech naší vlasti se dosud zachovala tradiční řemeslná výroba lidového textilu v podobě např. kanafasu, modrotisku, vambereckých paličkovaných krajk, tkaných koberců na ručních stavech.“ (35, s. 99)

Způsoby zpracování přírodních textilií

Vlákno je základem každé textilie. Ve výjimečných případech se používá v nezměněném stavu, jinak se podle účelu dalšího použití zpracovává předením, plstěním, vpichováním, prošíváním, lisováním či lepením.

- **Předení** v textilní češtině znamená výrobu příze (výlučně) z přírodních a umělých staplových vláken.
- **Plstění** je v původní podobě zpevňování plošné vrstvy vláken (rouna) působením tepla, vlhkosti a opakovaného mechanického namáhání. Plst se dnes většinou vyrábí „suchou“ technologií – vpichováním. Ruční plstění vpichováním se provozuje jen jako hobby.
- **Vpichování** - do rouna se vpichují jehly zvláštního tvaru, pomocí kterých se vlákna vzájemně zauzlí. Tato technologie se používá také při výrobě některých druhů netkaných textilií.

- **Všívání** je dnes daleko nejrozšířenější technologie výroby podlahových krytin. Jehlami se propichuje podkladová tkanina a zanáší se do ní vlasové nitě, které na lící straně textilie vytváří plyšový nebo velurový povrch.
- **Příze** - podstatná část textilních vláken se používá k výrobě příze.
- Tato vzniká jako staplová nebo jako „hedvábí“.
- **Tkanina** je plošná textilie, která vzniká provázáním osnovy a útku. Tkalcovny spotřebují více než polovinu všech na světě vyrobených přízí.
- **Pleteniny** jsou po tkaninách druhá největší skupina textilních výrobků. Ruční pletení je jednodušší než tkání, strojní pletení je podstatně produktivnější. (29); (30)

Ruční práce s textiliemi

Ruční práce s textilními materiály se dnes provádí hlavně jako hobby, v omezené míře se některé techniky používají v manufakturní a umělecké výrobě (výjimka: vázání koberců).

- Práce s vlákny – předení, plstění
- Práce s přízí - tkání, pletení, háčkování, paličkování, splétání, oplétání, vyšívání, vázání koberců aj.
- Práce s plošnými textiliemi - šití, patchwork, quilt, řetízkování, malba na hedvábí, filmový tisk, batikování aj. (29); 30

Vlastnosti textilních vláken

„Vlastnosti textilních vláken souvisí zejména s původem a druhem textilních surovin. Podobně jakou u ostatních materiálů určujeme u textilních vláken chemické, fyzikální a chemické vlastnosti.“ (35, s. 103)

K důležitým **znakům** textilních vláken patří:

- **mechanické vlastnosti** – pevnost, tažnost, pružnost, tvárnost
- **geometrické vlastnosti** – délka a průřez vláken
- **tepelné vlastnosti** – zápalnost, hořlavost, hřejivost, bod tání
- **sorpční vlastnosti** – přijímání vlhkosti, nasákavosti
- **optické vlastnosti** – bělost, lesk, matnost
- **chemické vlastnosti** – odolnost vůči chemikáliím, hnilobě, slunečnímu záření a dalším vlivům prostředí (35)

Fyziologické vlastnosti

- **Prodyšnost** je schopnost textilií propouštět vzduch.
- **Savost** je schopnost textilií přijímat tekuté látky.
- **Nasákavost** je schopnost podržet určité množství vlhkosti, aniž by textilie byla na omak mokrá. Syntetická vlákna nepřijímají vlhkost vůbec.
- **Hřejivost** – kromě přírodních vlněných textilií mají výborné tepelné izolační vlastnosti volně propojená rouna netkaných textilií (35)

Estetické vlastnosti

- **Lesk** souvisí s původem textilního vlákna nebo ho může u tkanin ovlivnit atlasová vazba.
- **Splyvavost** látek je důležitá jak pro výrobu oděvů, tak i pro výrobu dekoračních bytových textilií. Splyvající materiály vytvářejí měkké záhyby, dobře se řasí.
- **Mačkovost** patří k nepříznivým vlastnostem, které kazí estetický vzhled. Souvisí s pružností použitých textilních vláken (35)

Druhy textilních vláken podle původu

I. Přírodní vlákna

1. Rostlinná (viz. Příloha č. 1)

- z povrchu semen – bavlna (viz. Příloha č. 1), kapok
- ze stonků – len, konopí, juta, ramie
- z listů – sisal, manilské konopí
- z plodů – kokosové vlákno

2. Živočišná (viz. Příloha č. 2)

- vlny - ovčí, mohérová, kašmírá, angorská, velbloudí, lamí
- srsti – zaječí, králičí, chlupy kravské, kozí

3. Nerostná

- azbest (osinek) (8, s. 115)

II. Chemická vlákna

1. Z přírodních polymerů (viz. Příloha č. 3)

- celulózová – viskózové, měďnaté, acetátové hedvábí
- bílkovinná – z mléka, sóji, kukuřice
- kaučuková – pryžové nitě

2. Syntetická

- polyamidová – nylon, perlon, silon, chemlon
- polyesterová – terylén, dacron, lavsan, diolen, tesil, slotera, velana
- polyakrylonitrilová – orlon, dralon, crilan, nitrilon
- polyvinylchloridová – saran, rhovyl, movil, PeCe
- polyuretanová – perlon U, spandex
- polypropylenová – istrona, nobelex, prolén

3. Hutnická vlákna

- skleněná
- kovová (8, s. 115)

Zušlechťování textilií

Hotové textilie a zejména tkaniny lze dále upravovat a zušlechťovat různými chemickými a mechanickými způsoby, které zvyšují jejich kvalitu i celkový estetický vzhled. Mezi nejběžnější závěrečné technologické procedury patří např. bělení, barvení, potiskování barevnými vzory. Kromě těchto úprav se používají úpravy speciální, které zlepšují některé vlastnosti důležité při používání textilií. (35) Níže uvedené příklady zušlechťování textilií můžeme využít s dětmi při praktických činnostech.

„Batikování je jedním z nejstarších způsobů dekorování textilu. Tato technika nese název podle malajského kmene Bataků. Princip této techniky vzorování vychází z barvení nebarvené textilie. Dekor vzniká rezervováním textilie před obarvením. Vznikne negativní dekor – světlý vzor na tmavším podkladu. Nejobtížnější, ale zároveň nejpřesnější vzor se vytvoří rezervací horkým voskem. Mezi nejznámější druhy batiky patří stínovaná batika, vyvazovaná, šitá, skládaná, vosková, sypaná, aj.“ (31, s. 38 - 54)

„**Ruční tisk** patří k nejjednodušším a nejstarším technikám vzorování textilu. Provádí se pomocí tiskátek (tisk z výšky) a výsledkem je pozitivní vzor. Tisk textilními tiskátky vznikl v již v Orientu.“ (31, s. 57)

“**Tisk pomocí tiskátka** se provádí již na hotovou tkaninu. Nanáší se na povrch textilie, jde tedy o přímý tisk. K tomuto dekoru lze využít tiskátka z přírodnin, tiskátka z textilu, plastická tiskátka, papírová tiskátka, dále tisk válečkem, tisk pomocí šablon, světlotisk, modrotisk apod.“ (31, s. 59, 60)

„**Kresba**- textilní materiál vyžaduje takovou techniku kresby, která umožní její dokonalé spojení podkladem. To vylučuje techniky, jako jsou nám dobře známé kresba tužkou, pastelkou nebo křídou. Naopak kresba mokrou technikou se provádí tekutou barvou a využívá savosti textilních materiálů. Využívá se kresba textilními barvami, kresba štětcem, kresba dřívkem, malba štětcem přes šablonu, malba rozprašovacími fixami, malba na hedvábí.“ (31, s. 80)

4.4 Sklo

Historie skla

„Výroba skla patří k nejstarším a nejvýznamnějším objevům lidstva. Asyřané a Egypťané ji spojovali s úkony, které náležely pouze kněžím. Nejstarším skleněným předmětem je přibližně 5000 let stará, v Thébách nalezená nazelenalá perla.

Ve druhé polovině 2. tisíciletí ve staré Mezopotámii tvarovali ze skla první duté nádoby, ale mistři – skláři starověku se stali až Egypťané. V I. století před Kristem byla vynalezena sklářská píšťala.

Za dobu velkého rozkvětu ve výrobě skla je považován středověk, a to Benátskými zrcadly, která jsou dodnes známým pojmem. Za první známou továrnu na výrobu skla je považována Francouzská továrna, která začala v roce 1688 s výrobou litého zrcadlového skla.

Sklářství má v Čechách a na Moravě tisíciletou, nikdy nepřerušenu výrobní, umělecko-řemeslnou a výtvarnou tradici.

Prvních, pozornost zasluhujících výsledků, dosáhli čeští skláři již v období vrcholného středověku za vlády Karla IV. V polovině 16. stol. začali svým příkladem ovlivňovat sklářskou výrobu také v sousedních zemích a dalších přibližně sto let potřebovali k tomu, aby ušlechtilými křišťálovými poháry a číšiemi, odpovídajícími barokním představám, připravili

o světové prvenství do té doby obdivované benátské skláře. Po staletí přednostně rozvíjeli ruční výrobu. Naučili se sklo ve hmotě barvit i odbarvovat, roztavené mnoha způsoby tvarovat a chladné povrchově zušlechťovat broušením, rytím a zejména malováním. Dodnes se odvoláváme na to, že nic neproslavilo Čechy po světě tolik jako sklo.“ (21, s. 9 - 11)

Mezi známé české sklárny lze zařadit např. Sklárnou Moser; Crystal BOHEMIA; Sklárnou Moravia; RÜCKL CRYSTAL a mnoho dalších. (21)

Výroba skla

„Výroba skla patří do odvětví silikátového průmyslu, která zahrnuje výroby založené na chemických sloučeninách křemíku. V horninách, které jsou hlavní surovinovou základnou, má největší význam oxid křemičitý. Ten se za vysokých teplot chová jako silná kyselina křemičitá. Slučuje se s mnoha kovovými prvky. Společným technologickým znakem silikátových výrob je žárový proces. Silikátový průmysl je rozvinutým odvětvím našeho národního hospodářství.

Cement, vápno, hrubá keramika a stavební sklo jsou základními stavebními materiály. Žáruvzdorné vyzdívky používají hutě a průmyslová topeniště. Technické sklo a keramika se uplatňují v elektrotechnice, v chemickém a potravinářském průmyslu. Spotřební sklo a keramika dotvářejí kulturu obyvatelstva a jsou významným vývozním artiklem.“ (9, s. 179)

Druhy skleněného zboží

- **Užitkové sklo** představuje výrobky pro běžné denní používání. Musí být funkčně, technicky a esteticky dokonalé, neboť většinou plní zároveň funkci dekorační.
- **Stolní sklo** je převážně foukané a lisované. Nejpočetnější sortimentní skupinou je sklo nápojové, kompotové misky a mísy.
- **Varné sklo** nachází v domácnostech stále větší oblibu. Vaří se v něm stejnoměrně, pokrm lze sledovat, je hygienické a estetické.
- **Obalové sklo** je nejlevnější bílé, polobílé nebo zbarvené skloviny, zpracované foukacími a liso-foukacími stroji.
- **Krystalerie** tvoří přechod mezi užitkovým a ozdobným sklem. Jde o svícny, popelníky, vázičky, slánky, lahvičky na voňavky aj.

- Mezi další lze zařadit **sklo osvětlovací, ozdobné, jablonecké zboží, technické a stavební sklo.** (9)

V praxi využíváme skla užitkového, stolního či varného, kde můžeme využít techniky malby barvami na sklo s kombinací dalších technik.

Jablonecká bižuterie

Z oboru sklářství nelze opomenout zmínku o jabloneckém zboží, které dostalo jméno podle města Jablonce nad Nisou, kde se nachází též Muzeum skla a bižuterie. „Na počátku jablonecké bižuterie stály v 18. století skleněné imitace drahých kamenů, k nimž postupně přibýly perle, perličky, knoflíky, kovová bižuterie a náramkové kroužky. Na sklonku 19. století měla jablonecká bižuterie na světových trzích dominantní postavení. Významné místo si uchovala – přes mnohé dějinné převraty a změny – dodnes.“ (26, s. 9)

Na trhu s jabloneckou bižuterií je dnes zastoupena firma **Jablonex Group a.s.**, Jablonec nad Nisou, který má obchodní zastoupení po celém světě.

Cílem této společnosti je rozvoj tradice sklářské a bižuterní výroby a hlavně snaha stát se nejvýznamnějším dodavatelem kvalitních skleněných polotovarů a módní bižuterie.

Další firmou je **Preciosa**, Jablonec nad Nisou, která se zabývá výrobou strojně a ručně broušených bižuterních kamenů a perel, strojně broušených lustrových ověsů a křišťálových lustrů.

Avšak díky levné pracovní síle má jablonecké zboží silnou konkurenci nových výrobců z Číny a blízkého východu. Obávaným konkurentem je však rakouský gigant **Swarovski**, který je v současnosti největším výrobcem bižuterních kamenů na světě. (26)

4.5 Modelovací hmoty

„Mezi modelovací hmoty patří tvárné, plastické materiály přírodního i syntetického původu, které jsou schopné přijímat určitý tvar a nadále si ho podržet. Do početné skupiny různých modelovacích materiálů se řadí zejména přírodní keramické hlíny a jíly, plastelína, vosk, sádra, modurit, licí pryskyřice a také některá speciálně připravená těsta.

Každý druh uvedeného materiálu se liší svým původem, technologickým způsobem zpracování a vlastnostmi, který daný materiál předurčují k dalšímu zpracování a k jeho používání v praxi.“ (35, s. 135)

Druhy modelovacích hmot

1. Plastelína

„Plastelína je nejznámější modelovací hmota používaná nejčastěji ve školách při modelování s mladšími žáky. Její výhodou je snadná dostupnost, poměrně nízká cena, jednoduché zpracování. Přesto tento materiál nemůže nahradit hlinu, jelikož vymodelované předměty po čase ztrácejí tvar. Splihnou hlavně teplem a také její barevnost trpí vzájemným spojováním různobarevných dílků plastelíny během modelování.

Plastelína se vyrábí ze zemního vosku a různých pojidel, je tedy mastná. Hodí se na drobné reliéfní práce, menší plastiky, nebo jako pomocný materiál, např. při snímání otisků jiných předmětů.“ (35, s. 145)

2. Modurit

„Modurit, nebo také modelit je synteticky vyrobená termoplastická hmota z polvinylchloridu a změkčovadel. Původně byl tento modelovací materiál určen pro umělce k vytváření modelů ve zmenšeném měřítku. Pro své některé výhodné vlastnosti a snadné vytvrzení se dnes často používá při modelování ve školních podmínkách.

Za normální teploty je modurit polotuhá hmota, která hnětením postupně měkne a nabývá větší plasticity.

Velmi dobře se barví např. temperovými a olejovými barvami na různě syté odstíny. Vymodelovaný předmět se tepelně vytvrzuje ve vařící vodě nebo v horkém vzduchu pečící trouby. Doba tvrzení závisí na velikosti předmětů a tloušťce jeho stěn. Vytvrzený předmět drží definitivní tvar, nesmršťuje se, je poměrně tvrdý, ale křehký a je možné ho dále mechanicky opracovat např. řezáním, broušením, vrtáním. Jeho matný povrch lze barevně lakovat nebo leštit acetonem. Pečením získává modurit nahnědlý odstín a určitý lesk a připomíná pečené těsto.

Modurit se používá nejčastěji k modelování drobných dekoračních i užitkových předmětů, lze ho vtlačovat do sádrových forem, neboť snímá dobře otisky i velmi jemné detaily.“ (35, s. 147, 148)

3. Sádra

„Sádra je poněkud odlišný materiál. Postrádá typickou plasticitu, ale dokáže výrobně přijímat tvar jiných předmětů či strukturu povrchů. Proto se velmi často používá jako materiál na výrobu sádrových forem nebo odlitků.

Vyrábí se mletím a pálením síranu vápenatého – sádrovce. Prodává se v podobě jemného bílého prášku, který má omezenou trvanlivost, jelikož přijímá ze vzduchu vlhkost a znehodnocuje se. Před použitím se sádra sype do určitého množství vody tak dlouho až se přestane rozpouštět a pak se teprve míchá na hustou kaši. Po chvíli začíná sádra houstnout, vzniká teplo, doprovázející chemickou reakci a v té chvíli je sádra připravena k odlévání. Následuje tuhnutí, během něhož sádra opět krystalizuje.

Sádrové odlitky a formy jsou lehké, velmi trvanlivé, ale křehké a dobře sají vodu.“ (35, s. 147)

3. Včelí vosk

„Včely tento produkt vylučují zvláštními žlázami na břišní straně zadečku v podobě drobných šupinek. Tyto šupinky zpracovávají dále kusadly a stavějí z nich dílo.“ (33. s. 13)

„Čistý vosk získáváme vytavením včelích plástů, má nejružnější barvu a kvalitu, což je, stejně tak jako jeho typická vůně a chuť, ovlivněno podnebím, druhem pastvy včel a stupněm šlechtění včelstva. Barevné odstíny vosku jsou od čistě bílého přes nažloutlý až po jasně žlutý, ale také oranžový, hnědý, tmavohnědý a dokonce i černý. Pravý má nevýraznou chuť, jemně voní medem a je celkem křehký, mastný, ale ne lesklý. Je lehce tvárný, nelepí se ani neláme a lze jej snadno hníst prsty. Po zahřátí vosk taje a vytváří žlutou kapalinu, která velmi rychle tuhne. Včelí vosk je tvárný již při 30 °C a je lehčí než voda.

Většina vyprodukovaného vosku se spotřebuje ve včelařství na výrobu mezistěn. Dále se vosk používá v kosmetice, zubním lékařství a v průmyslu.“ (5 s. 69, 70)

5. Slané těsto

„Toto umění bylo známé hlavně ve střední Evropě – v Německu a v Čechách. V minulosti ze slaného těsta vyráběli chudí lidé ozdoby na vánoční stromek a stalo se symbolem Vánoc. Ze slaného těsta lze vyrábět velké množství různých druhů menších dekorací. Je vynikajícím tvůrčím materiálem zejména pro tvoření s dětmi.“ (27, s. 134)

Výroba slaného těsta

„Z mouky, vody a soli, aniž bychom přidávali kvasnice, získáme lehce zpracovatelné a levné těsto.“ Velké množství soli, jež je podle klasického receptu shodné s množstvím mouky, zajišťuje výbornou konzervaci všech budoucích výrobků. (27, s. 134) Lze přidat i temperové, akrylové nebo potravinářské barvy, které se do těsta vmíchají. Výrobky z těsta se poté suší na vzduchu nebo se pečou v troubě.

Hotové výrobky můžeme dále malovat a lakovat, aby se zvýraznila barevnost a zvýšila odolnost proti vlhkosti či napadení hmyzem. (15); (20)

5 Bezpečnost práce při kreativní praktické činnosti

„Učitel mateřské školy je osobně zodpovědný za bezpečnost a ochranu zdraví dětí v době, kdy s nimi pracuje, a to až do doby, kdy dítě předá zpět jeho zákonnému zástupci nebo jemu pověřené osobě.“ (24, s. 22)

Řídí činnost tak, aby se předcházelo úrazům.

Jde také o hygienické předpisy dle vyhlášky MZd č. 108/2001 Sb., kterou se stanoví hygienické požadavky na prostory a provoz škol, předškolních zařízení a některých školských zařízení.

Mezi další nejzákladnější předpisy lze zařadit povinnost zamezit dětem v přístupu k předmětům, jimiž by se mohly zranit.

Všechny pro děti nebezpečné látky jako léky, čisticí a desinfekční prostředky musejí být uloženy tak, aby k nim děti neměly přístup. (24)

V praktických činnostech dbá pedagog dále o:

- bezpečnost a ochranu zdraví žáků a jeho neustálou přítomnost ve třídě
- pedagog vydává jasné organizační pokyny a postupy žáků před zahájením činnosti
- musí držet neustálý dozor nad žáky, odborně je vést a vhodným způsobem vybírat činnosti s ohledem na dovednosti a jejich věk
- sám svojí osobou musí být příkladem, aby nebyla ohrožena bezpečnost žáků

„Dodržování podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků kontrolují průběžně vedoucí zaměstnanci školy v rámci své působnosti a plnění úkolů v oblasti prevence rizik. Kontrolu nad dodržováním podmínek pro bezpečnost a ochranu zdraví žáků při vzdělávání a sním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb provádí Česká školní inspekce, orgány ochrany veřejného zdraví, popřípadě orgány inspekce práce podle zvláštních právních předpisů.“ (24, s. 43)

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická činnost v mateřských školách je velice oblíbenou a zajímavou formou v seberozvoji a sebepoznání dítěte. Ovlivňuje jak fyzický tak psychický vývoj, což vyplývá z dílčích cílů jednotlivých oblastí RVP PV. Jejím hlavním cílem je rozvíjet dětskou fantazii, kreativitu, rozumové poznání, vede k rozvoji zručnosti, manuální a technické dovednosti. Přispívá ke kultivaci osobnosti, k týmové spolupráci, toleranci, zodpovědnosti, vzájemného respektu, má vliv na sebedůvěru, rozvoj komunikace, tvořivosti, podporuje logické myšlení a paměť. Učí děti jednoduchým pracovním úkonům jako jsou úklid hraček a pomůcek, zvládnání dětských úklidových prací.

Nabídneme-li dětem několik možností trávení volného času, vždy si část dětí vybere takovou činnost, ať už se jedná o spontánní kreslení nebo práci s navrženým námětem. Děti baví tvořit, zkoušet nové, pro ně neznámé techniky, objevovat a experimentovat.

Mnohdy stačí dětem dát obyčejný papír, pastelky, lepidlo a nůžky. Dokáží si s tímto materiálem vyhrát a vytvořit neuvěřitelné věci. Mohou na něj malovat, stříhat ho, vystříhovat, vytrhávat obrázky, lepit, skládat, mačkat a tvarovat.

Jelikož je právě papír v mateřských školách velice běžným a často používaným materiálem, bylo záměrem této práce poukázat na jiné nevšední materiály a techniky, které se většinou při činnostech v mateřských školách nevyužívají. Často se stává, že se pedagogické pracovnice nechtějí pouštět s dětmi do ničeho časově náročnějšího a raději sáhnou po již osvědčeném listu papíru. To je ale velká škoda, protože tím děti přicházejí o možnost poznávat a rozvíjet se pomocí pro ně neznámých a netradičních materiálů. Vždyť za tu radost a chuť dětí, poznávat a vyzkoušet si nové věci, to rozhodně stojí.

Velkou inspirací k tvorbě pro děti bývají jejich vlastní prožitky, to, s čím se právě setkávají, co je právě zajímavá, trápí, z čeho mají radost. K námětům také slouží procházky, na kterých si děti mohou samy nasbírat materiály, které následně využijí při tvoření svých výrobků. Další inspirací může být poslech čtené pohádky či příběhu, zážitky dětí z domova i ze školy, prostě vše co vidí kolem sebe.

Pracovní činnosti neznamenají pro děti jen tvoření, ale velice dobře si při nich odpočinou, odpoutají se od svých problémů a uklidní se, lze je považovat i za jakýsi způsob relaxace i terapie. Při práci děti ocení i reprodukovanou hudbu jako kulisu, která navodí příjemnou atmosféru.

Práci dětí bychom neměli hodnotit očima dospělých. Důležité je, aby je práce bavila, aby cítily radost z tvorby a pohodu při práci, aby odhodily zábrany a nezískaly dojem, že se jim práce nedaří. Pro děti je povzbuzením i odměnou, když jsou jejich díla vystavena v co největší míře. Nejlépe, když je mohou ukázat svým rodičům a pochlubit se jimi.

Níže uvedené náměty do pedagogické praxe jsou zpracovány ve formě metodických listů pro kreativní praktické činnosti. Metodické listy jsou uspořádány dle ročního období a zaměřují se zejména na využití netradičních materiálů s důrazem na přírodniny, se kterými se děti mohou běžně setkat v přírodě. Právě jejich prostřednictvím lze děti přivést k poznávání svého okolí, ve kterém se vyskytují, k vytváření kladného vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Mohou si nasbírané přírodniny osahat, prohlédnout si je a už jen to je může motivovat a inspirovat pro jejich tvoření. Děti si uvědomí, že například i z obyčejné šišky se dá jednoduše vykouzlit lesní skřítek či víla.

Část metodických listů byla realizována v rámci souvislé pedagogické praxe v mateřské škole. Děti si vyzkoušely pomocí tvořitek na cukroví vyrobit zvířátka ze slané těsta a také draka ze sena, listů a suchých plodů. Zvolené náměty byly přiměřené věku dětí, samotné zhotovení výrobků jim nečinilo potíže a setkaly se s velkým úspěchem. Bylo to pro ně něco velice zábavného a zcela nového.

6 Náměty do pedagogické praxe

Metodické listy

Metodický list č. 1

Téma: Hedvábný šátek

Zařazení do ročního období: Podzim

Technika: Zapouštění barev do mokrého hedvábného podkladu

Materiál: Hedvábný šátek (šála), barvy na hedvábí Javana (Silk nebo Setasilk), kuchyňská sůl

Pomůcky a nářadí: Podložka, štětce, žehlička

Cíl: Kultivovat dovednost práce s barvou na atypický podklad.

Zařazení do ŠVP: Rozvoj smyslů pro barvy, estetické vnímání, osvojení si manipulace při práci se štětcem.

Motivace: Psychomotorické hry podporující správné dýchání s běžnými šátky. Příklady cviků – šátek si dáme na hlavu a snažíme se co nejvíce foukat, aby nám šátek vlál před obličejem. Šátky vyhazujeme co nejvýš nad sebe a snažíme se je chytnout. A protože venku začíná být větší zima, co kdybychom si vyrobili své vlastní barevné šátky?

Poznámky: Tato technika je pro děti velmi nenáročná a nabízí se celá řada možností, jak si hedvábný šátek nabarvit. Po nabarvení a zaschnutí barev šátek můžeme dozdobit barevnými konturami nebo potiskat tiskátky s různými podzimními motivy.

Pracovní postup:

1. Na podložku si rozložíme navlhčenou šálu.

2. Štětcem zapouštíme nejprve světlé tóny barev ke tmavým.

3. Jako třetí použijeme nejtmaší odstín barvy, který zapustíme lehce do vystupujících vrcholků na šále. Následně posolíme kuchyňskou solí. Vznikne nám „efekt ledový květ“.

4. Nabarvenou šálu necháme zcela zaschnout. Sůl vymneme a šátek opereme ve vodě, abychom odstranili zbytky solného povlaku.

5. Fixace - šálu vyžehlíme při teplotě 140 °C.

Metodický list č. 2

Téma: Sovička z šišky

Zařazení do ročního období: Podzim

Technika: Lepení, stříhání

Materiál: Přírodniny – šiška, 2 kloboučky z žaludu, 3 menší listy, 2 sušené květy (nebo cokoliv, co připomíná nohy sovy)

Pomůcky a nářadí: Tavná pistole, nůžky

Cíl: Rozvíjet fantazii a citlivost pro tvarovou kompozici. Rozvoj technických dovedností a tvůrčích schopností pracovat s přírodním materiálem.

Zařazení do ŠVP: Rozvoj jemné motoriky, senzomotorických dovedností a konstruktivních schopností.

Motivace: Přímý kontakt s přírodním prostředím. Při vycházce si v parku nasbíráme přírodniny, které najdeme pod stromy a v blízkém okolí. Při samotném tvoření si přírodniny rozložíme na stůl před sebe a zkoumáme jednotlivé tvary šišek, co nám připomínají. Před začátkem tvoření dětem přečteme krátkou pohádku s motivy lesních zvířat.

Poznámky: Děti nejprve řádně poučíme o bezpečnosti při manipulaci s tavnou pistolí. Velmi záleží na výběru šišky, která alespoň z části připomíná svým tvarem sovu. Dle fantazie je však možno vytvořit celou řadu zvířátek či skřítků s využitím dalších nasbíraných přírodnin.

Pracovní postup:

1. Kloboučky z žaludů přilepíme tavnou pistolí k šišce. Aby kloboučky dobře zapadly, šupiny šišky zatlačíme směrem dovnitř.

2. Ustříhneme špičku jednoho menšího lístku a nalepíme jej tavnou pistolí mezi kloboučky žaludů.

3. Lístky zasuneme po stranách šišky pod šupiny jako křídla a přilepíme tavnou pistolí.

4. Nakonec nalepíme 2 sušené květy ke špičce šišky jako nohy sovy.

5. Hotová sovička nejlépe vynikne na větvičce jehličnanu.

Metodický list č. 3

Téma: Drak polepený senem

Zařazení do ročního období: Podzim

Technika: Lepení, stříhání, motání, navazování

Materiál: Lepenka, seno, provázek, přírodniny – listy, šípky, jeřabiny, kukuřičné šustí

Pomůcky a nářadí: Lepidlo Herkules, štětec, nůžky, tavná pistole

Cíl: Rozvíjet fantazii a citlivost pro barevnou a tvarovou kompozici na základě citového prožitku, práce se senem a listy stromů

Zařazení do ŠVP: Zdokonalování manipulační techniky stříhání a lepení. Rozvíjení schopnosti tvořit a spolupracovat s vrstevníky.

Motivace: Během vycházky podzimní přírodou nasbíráme různé druhy barevných listů.

Pozorujeme měnící se přírodu a její barvy na podzim. Zahrajeme si hru – honičku, kde jedno dítě bude představovat draka, který bude mít vzadu za kalhotami zastrčený ocásek

s mašličkami a utíká před ostatními dětmi. Děti budou mít za úkol drakovi ocásek uloupit.

Kdo ocásek získá, stává se drakem.

A protože jsme si na vycházce nasbírali krásně barevné listy, zahráli si dračí hru, vyrobíme si teď společně draka, který se na nás bude ve třídě po celou dobu než začne zima smát.

Poznámky: Dětem dáme k lepení předem vystřižený tvar draka. Bude-li třeba, pomůžeme dětem při omotávání draka provázkem. Děti budou předem obeznámeny s manipulací s tavnou pistolí, dbáme na bezpečnost!

Pracovní postup:

1. Z lepenky si vystříháme tvar draka a potřeme lepidlem.

2. Na lepidlem potřenou plochu nanášíme seno, které k lepence dobře stlačíme. Seno trčící přes okraje ostříháme. Poté omotáme provázkem.

3. Na draka nalepíme lepidlem Herkulem různé listy jako vlasy, oči a nos. Tavnou pistolí přilepíme jeřabiny a šípky.

4. Drakovi přilepíme z kukuřičného šustí mašli. Nakonec navážeme listy na provázek, který přilepíme drakovi zespod tavnou pistolí jako ocas.

Metodický list č. 4

Téma: Medvídek z ořechů

Zařazení do ročního období: Zima

Technika: Lepení a stříhání předmětů

Materiál: 2 vlašské ořechy, 6 arašídů ve slupce, textilie, kousek černé vlny, bílý papír

Pomůcky a nářadí: Tavná pistole, lepidlo Herkules, nůžky, černý fix, děrovačka na papír

Cíl: Rozvíjet fantazii a citlivost pro tvarovou kompozici

Zařazení do ŠVP: Rozvoj jemné motoriky, senzomotorických dovedností, konstruktivních a grafických schopností.

Motivace: Spousta zvířátek přes zimu spí, aby nabrala sílu na další rok. Znáte některá taková? Například takový medvěd se ukládá k zimnímu spánku. Zaspíváme si písničku „O čem se zdá medvědům“? Prohlédneme si různé obrázky medvědů v encyklopedii, jak vůbec vypadají. A co kdybychom se pokusili takového medvěda vyrobit?

Poznámky: Děti by měly být předem obeznámeny se zacházením s tavnou pistolí, při manipulaci s ní je třeba držet dohled na dítětem a dbát na to, aby se nepopálilo o roztavenou pojící hmotu. Mladším dětem je nutno pomoci s odstřížením kousku arašídů na čumáček.

Pracovní postup:

1. Tavnou pistolí slepíme 2 vlašské ořechy tak, aby vytvořily hlavu a tělo medvěda. Stejným způsobem přilepíme k „tělíčku“ arašídů ve slupce jako ruce a nohy. Dbáme na bezpečnost při manipulaci s tavnou pistolí!

2. Arašíd rozloupneme a jednu půlku slupky opatrně rozpůlíme, čímž získáme uši. Přilepíme tavnou pistolí na hlavu medvěda.

3. Z dalšího arašídů odstříhneme pouze kousek slupky po obvodu. Přilepíme jako čumáček.

4. Z děrovačky na papír získáme dvě malá kolečka - oči, na které nakreslíme černým fixem tečky.

Přilepíme na hlavu medvěda lepidlem Herkules.

Z velmi malého kousku černé vlny nalepíme na čumáček „nosík“.

5. Na závěr ušijeme proužek textilie, který přivážeme medvědovi jako šálu.

Metodický list č. 5

Téma: Ozdoby ze slaného těsta

Zařazení do ročního období: Zima

Technika: Modelování, vykrajování

Materiál: 1 hrnek soli, 2 hrnky hladké mouky, voda, zlatá akrylová barva

Pomůcky a nářadí: Pracovní podložka, tvořítka na cukroví, plech, pečicí papír, špejle, štětec

Cíl: Rozvíjet dětskou kreativitu a smysl pro tvar.

Zařazení do ŠVP: Procvičení jemné motoriky ruky a osvojení si modelovacích dovedností.

Motivace: Protože se nám blíží vánoční čas, advent, něco si povíme o těchto svátcích klidu.

Co je pro ně typické? Co všechno chystáme před Vánocemi? Zdobíme stromeček, pečeme cukroví... Pomáhá někdo při pečení mamince? A co kdybychom si také vyzkoušeli, jak takové „cukroví“ vznikne? Ale nebude to cukroví k jídlu, bude pouze na ozdobu.

Poznámky: Recept na slané těsto: Z hrnku kuchyňské soli, dvou hrnků hladké mouky a vody dle potřeby vypracujeme tužší těsto, které se nesmí lepit. Doba pečení těsta závisí na tloušťce jednotlivých tvarů. Těsto lze sušit i na vzduchu. Upečené tvary můžeme dozdobit také nanášením barvy pomocí houbičky, barevnými konturami apod.

Pracovní postup:

1. Ze soli, mouky a vody podle potřeby vypracujeme tužší těsto.

2. Těsto vyválíme a vykrajujeme z něj různé tvary.

3. Vykrojené tvary klademe na pečicí papír na plech, zároveň do nich zapichujeme špejle. Pečeme 30 – 60 min. při 150 stupních.

4. Na závěr provedeme povrchovou úpravu upečených tvarů pomocí zlaté akrylové barvy.

5. Hotové tvary můžeme zapíchnout do květináče s vánoční hvězdou, dozdobit jimi svícen nebo nechat jen tak ve váze.

Metodický list č. 6

Téma: Svíčka ze včelího vosku

Zařazení do ročního období: Zima

Technika: Motání, vykrajování

Materiál: Plát včelího vosku, knot

Pomůcky a nářadí: Nůž, fén, tvořítka na cukroví

Cíl: Rozvíjet tvořivost, fantazii, estetické vnímání při práci s netradičním materiálem. Schopnost spolupracovat s vrstevníky.

Zařazení do ŠVP: Rozvoj jemné motoriky, osvojení si věku přiměřené praktické dovednosti.

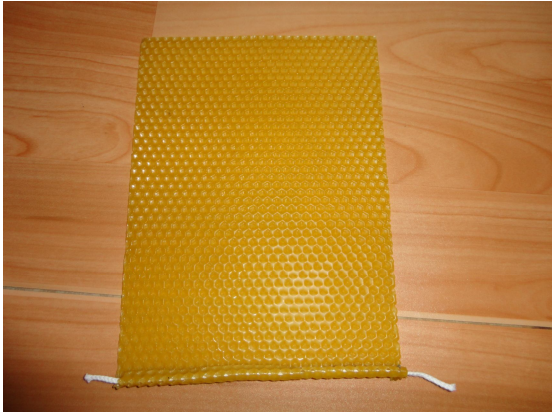
Motivace: Seznámení s tématem. Sedíme na koberci v kruhu a uprostřed na stolečku máme svícen s hořící svíčkou. Jako kulisa nám tiše hraje koledy z přehrávače. Je čas Vánoc a my se bavíme o vánočních zvycích. Každému dítěti necháme prostor, aby vyjádřilo své pocity a myšlenky. Ve třídě vládne klidná příjemná atmosféra. Vyprávíme si o tom, jaké to bylo v minulosti, když nebyla elektřina, a dostaneme výborný nápad. Každý si vyrobí originální svíčku na vánoční stůl třeba ke štědrovečerní večeři.

Poznámky: Místo použití fénu, který práci urychlí, je vosk možné nahřát na topení. Pokud plát vosku uřízneme do tvaru trojúhelníku, získáme základ pro zhotovení kuželové svíčky.

Pracovní postup:

1. Plát včelího vosku nakrájíme na rovné ploše na obdélníky. Velikost budoucí svíčky závisí na rozměrech voskového plátu.

2. Pro balení svíčky je nutné, aby byl plát měkký a ohebný. Nahřejeme jej buď u topení nebo použijeme fén na vlasy. Na změkklý plát položíme knot, který bude přesahovat přes oba okraje. Opatrně přes něj přeložíme roh plátu, čímž knot upevníme.

3. Pomalu a opatrně balíme knot do plátu. Než svíčku celou smotáme, můžeme vykrojit vosk tvořítkem na cukroví a svíčku si tímto ozdobit.

4. Konec plátu přimáčkneme k tělu svíčky a necháme ztuhnout. Svíčka ze včelího vosku nám provoní místnost medem.

Metodický list č. 7

Téma: Vánoční svícen

Zařazení do ročního období: Zima

Technika: Napichování, aranžování

Materiál: Větší jablko, svíčka ze včelího vosku, větvičky jehličnanu, ozdoby ze slané těsta na špejlích, šípky, sušená jablka, koření – hřebíček, párátka

Pomůcky a nářadí: Nůž

Cíl: Učit se tvořivému vidění a posuzování na základě citového prožitku. Rozvoj technických dovedností – napichování předmětů.

Zařazení do ŠVP: Rozvoj schopnosti vnímat a rozlišovat pomocí všech smyslů, zrakově rozlišit tvary předmětů – vnímat hmatem.

Motivace: Vánoce jsou za dveřmi a jedním ze symbolů těchto svátků, který nesmí na stole o štědrovečerní večeři chybět, je svícen. V předešlých dnech jsme si vyrobili svíčku a ozdoby ze slané těsta. Pojdme si z nich vyrobit krásný svícen, který provoní celou místnost medem! Společně si zazpíváme vánoční koledy.

Poznámky: Dětem vykrojíme jádřinec pro vložení svíčky. Svícen z jablka se dá dozdobit všemožnými způsoby – napichováním rozinek, kůry citrusů, sušených plátků z citrusů, zajímavě vypadá i žele v kombinaci s rozinkami. Svícen je barevnější a veselejší.

Pracovní postup:

1. Svíčku vložíme do vykrojeného jablka.

2. Po spodním obvodu jablka zapichujeme větvičky jehličnanu.

3. Do jablka zapichujeme ozdoby ze slaneho těsta, šípky a sušená jablka napíchaná na párátko.

4. Na závěr dozdobíme jablko hřebíčkem.

Metodický list č. 8

Téma: Ovečky z popcornu

Zařazení do ročního období: Jaro

Technika: Mačkání, lepení, kreslení

Materiál: Noviny, popcorn, bílá nit, papírové kapesníčky, bílý výkres

Pomůcky a nářadí: Lepidlo Herkules, štětec, černý fix, nůžky, pastelky

Cíl: Vést děti k tvůrčím přístupům k méně obvyklým materiálům. Rozvíjet fantazii a citlivost pro tvarovou kompozici.

Zařazení do ŠVP: Rozvoj manipulačních činností a úkonů s předměty, pomůckami, nástroji a materiálem.

Motivace: Ocitli jsme se v království zvířat. A kdopak v království zvířat žije? No přece zvířátka, která dobře známe – pejskové, kočičky, slepice, krávy, ovce...Říkáme jim zvířata domácí. Na základě prohlédnutých obrázků zvířat budeme napodobovat chůzi a zvuky jednotlivých zvířátek. Vedeme rozhovor o mlád'átkách. Poté si vyrobíme jedno ze zmíněných zvířátek – ovečku či beránka.

Poznámky: Mladším dětem pomůžeme při omotávání zmačkaných novin nití. Místo papírového kapesníčku jako podklad pro lepení popcornu lze tělo potřít bílou temperovou barvou.

Pracovní postup:

1. Dvojstranu novinového papíru zmačkáme do tvaru vejce a omotáme nití.

2. Vzniklé koule potřeme lepidlem a obalíme papírovým kapesníčkem.

3. Popcorn rozdrtíme a postupně nanášíme na lepidlem potřený kapesníček.

4. Na bílý výkres nakreslíme hlavu ovečky nebo beránka, obtáhneme černým fixem. Rohy beránka vykreslíme žlutě. Hlavy vystříháme. Dětem dáme předem připravené hlavy pouze k vykreslení.

5. Hlavu ovečky a beránka přilepíme k hotovému tělíčku.

Metodický list č. 9

Téma: Květináč z papírové drti

Zařazení do ročního období: Jaro

Technika: Trhání, lepení, modelování

Materiál: Hliněný květináč, bílé, žluté, červené ubrousky, lepidlo na tapety, voda

Pomůcky a nářadí: Ruční mixér, 2 mísy, kus savé látky

Cíl: Vést děti k estetickému vnímání, rozvíjet kreativní myšlení při práci s netradičním materiálem.

Zařazení do ŠVP: Osvojení si manipulace s materiálem a zkoumání jeho vlastností.

Motivace: Maminky budou zanedlouho slavit svátek, ale děti pro ně nemají dárky. S malou pomocí si je děti pokusí vyrobit samy. Co si takhle vyrobit barevný květináč? Z takového dárku bude mít maminka jistě radost. Do květináče si potom každý může s maminkou nasadit semínko a pozorovat, jak rostlinka pěkně roste.

Poznámky: Natrhané ubrousky je dobré nechat pár dnů louhovat ve vodě, aby se dobře rozmočily. Následné mixování bude o to snazší a papírová kaše bude jemnější. Místo pužití ručního mixéru lze hmotu rozmělnit i sekáčkem na maso.

Pracovní postup:

1. Žlutý a bílý ubrousek natrháme na malé kousky do mísy. Stejně tak natrháme i červený ubrousek, který dáme zvlášť do druhé mísy.

2. Natrhané ubrousky zalijeme vodou a necháme rozmočit.

3. Jakmile se ubrousky rozmočí, část vody odlijeme a rozmočené ubrousky rozmixujeme.

4. Vložíme papírovou kaši na kus savé látky, hnětením ji zbavíme přebytečné vody.

5. Papírovou kaši vložíme do mísy a přidáme do ní trochu lepidla na tapety. Důkladně promícháme. Poté postupně nanášíme vzniklou hmotu rovnoměrně na květináč.

6. Na žlutou vrstvu kaše nanese vrstvu červené, kterou vytvarujeme jako kytky. Necháme zaschnout.

Metodický list č. 10

Téma: Oblázky z kamenů

Zařazení do ročního období: Léto

Technika: Povrchová úprava přírodnin pomocí pastózních barev, lepení

Materiál: Kameny

Pomůcky a nářadí: Temperové barvy, štětce, voda, tavná pistole, bezbarvý lak ve spreji

Cíl: Rozvíjet představivost, fantazii a tvořivost. Tvořit na atypický podklad. Vytvořit si své kamenné zvířátko.

Zařazení do ŠVP: Podpora tvůrčí činnosti, podněcování tvořivosti a nápaditosti, vyjadřování a tříbení vkusu.

Motivace: Nasbíráme si na vycházce placaté kameny. Přineseme si je do třídy. Kameny omyjeme vodou a utřeme hadříkem. Položíme je doprostřed koberce na hromádku. Děti se posadí okolo hromádky kamení. Hrají si s kamínky, hladí je, berou je do rukou, předávají si je mezi sebou. Každý si vybere jeden kámen z hromádky, drží ho v ruce a dívá se na něj. Každý řekne, co mu kámen připomíná. Co kdybychom si vytvořili z těchto kamínků zvířátko? Kamenné zvířátko se na nás bude stále usmívat, můžeme ho vzít kamkoli s sebou, protože nebude velké, může se na nás dívat, když si hrajeme, malujeme.

Poznámky: Různé motivy obrázků můžeme malovat na placaté kameny. Z tvarově zajímavých kamenů lze vytvořit prostorové zvíře, domeček se střechou a komínem atd. Kameny před samotným malováním musí být zcela čisté a suché.

Pracovní postup:

1. Omytý a osušený kámen pomalujeme temperovými barvami.

2. Najdeme si druhý vhodný kámen a pomalujeme barvami.

3. Kameny spojíme tavnou pistolí. Dbáme na bezpečnost při manipulaci s pistolí!

4. Pomalované oblázky nalakujeme bezbarvým lakem a necháme zaschnout.

Metodický list č. 11

Téma: Tvary z hoblin

Zařazení do ročního období: Léto

Technika: Lepení, stříhání

Materiál: Hobliny

Pomůcky a nářadí: Tavná pistole, nůžky

Cíl: Rozvíjet fantazii a smysl pro tvar. Rozvoj manuálních dovedností. Vést děti ke tvůrčí spolupráci ve dvojici.

Zařazení do ŠVP: Zdokonalení dovedností v oblasti jemné motoriky – koordinace ruky a oka, zacházení s pomůckami, materiálem a náčiním.

Motivace: Povídání o stromu, lese. K čemu je nám les prospěšný, proč o něj musíme pečovat a chránit jej. Vedeme děti k ekologické výchově a ke kladnému vztahu k přírodě. V krabici máme od truhláře nařezané hobliny, kůru z různých stromů, větvičky. Děti si je prohlíží. Každé dítě si vezme jednu pro něj zajímavou hoblinu, lehne si na záda, hoblinu si položí na břicho a zhluboka dýchá. Vnímá, jak se mu hoblina na břicho zvedá. K této relaxaci hraje píseň „Chválím tě Země má“. Následně si z hoblin vyrobíme různé tvary, zvířátka, kytky apod.

Poznámky: Děti jsou obeznámeny o bezpečnosti při manipulaci s tavnou pistolí. Děti si vzájemně pomáhají při lepení jednotlivých tvarů – přidržují si je. Zajímavé může být vytvoření jedné velké společné kompozice na určité téma se zapojením všech dětí.

Pracovní postup:

1. Vybereme si rovnější hoblinu a zastříháme ji do délky asi 20 cm.

2. Na jednom konci hoblinu ohneme a okraj přilepíme k hoblině.

3. Vybereme si spirálovitou hoblinku, kterou následně přilepíme doprostřed základny.

4. Vznikne nám tvar hlemýždě, kterému z ustřižených kousků hoblin přilepíme tykadla.

5. Z hoblin dále můžeme vytvořit různé tvary zvířátek – kočičku, ptáčka.

7 ZÁVĚR

Vzhledem k tomu, že chci po ukončení studia pracovat v mateřské škole a ve svém volném čase se věnuji tvorbě výrobků z nejrůznějších materiálů a ráda bych v této činnosti pokračovala a předávala zkušenosti dětem na mém budoucím pracovišti, vybrala jsem si téma bakalářské práce „Kreativní praktická činnost v předškolním vzdělávání“.

Cílem teoretické části bakalářské práce je charakterizovat dítě předškolního věku, seznámit s RVP PV, uvést význam praktických činností v předškolním vzdělávání a druhy materiálů vhodných pro kreativní praktickou činnost.

V první kapitole teoretické části je popsán celkový vývoj dítěte předškolního věku v oblasti motorické, kognitivní, emoční, motivační a sociální. Dále jsem zmínila význam hry, která představuje základ pro veškerou činnost dítěte předškolního věku.

Druhá kapitola je věnována Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání, kde jsem uvedla důležitá specifika předškolního vzdělávání a promítnutí kreativní praktické činnosti do všech oblastí RVP PV.

Ve třetí kapitole je uveden význam praktických činností v předškolním vzdělávání a základní pojmy důležité při praktické činnosti jako samostatnost, tvořivost a kreativita, které provází celou bakalářskou práci.

Uvedené druhy materiálů ve čtvrté kapitole slouží k nahlédnutí do jejich historie, výroby, jsou zde uvedeny jejich vlastnosti a druhy využitelné do pedagogické praxe. Z přírodních materiálů jsou vyjmenovány opravdu jen ty nejběžnější a nejdostupnější.

Poslední kapitola teoretické části je věnována bezpečnosti práce při kreativní praktické činnosti, která poukazuje na odpovědnost pedagogického pracovníka při veškerých činnostech vykonávaných během práce s dětmi.

V praktické části bylo mým cílem vytvořit metodické listy s náměty výrobků do pedagogické praxe. Jednotlivé metodické listy jsou uspořádány podle ročního období, je v nich uveden cíl a motivace ke zvolené činnosti, výrobní pomůcky, použitý materiál a jednoduchý pracovní postup doplněný vlastní fotografickou dokumentací.

Touto prací jsem chtěla poukázat na to, že v dnešních mateřských školách pedagogičtí pracovníci nevyužívají možnosti a rozmanitost materiálů, které se v jejich okolí nabízí dětem v nepřeberném množství a zcela zdarma. Přála bych si, aby se práce s těmito materiály stala nedílnou součástí řízené činnosti, která vede k rozvíjení dětské osobnosti, osvojování si

dovedností týkajících se oblasti motoriky, nenásilnému osamostatňování se, jež vede k zvládnání sebeobsluhy a uvědomění si sebe sama.

Pracovní činnosti v mateřské škole mají v životě dětí nezastupitelné místo, vedou k seznamování s přírodou, probouzí v nich zájem a citový vztah k ní. Mimo jiné vzbuzuje zvědavost a zájem o problém ochrany přírody a tak v nich postupně pěstuje základ osobní zodpovědnosti za stav prostředí, ve kterém žijeme.

Při psaní této bakalářské práce jsem zjistila, že existuje mnoho dalších námětů a možností, které bych ráda využila ve své profesi učitelky mateřské školy a které jistě pomohou i mým budoucím svěřencům k plnohodnotnějšímu rozvoji.

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
ŠVP	Školní vzdělávací program

9 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) ANDĚRA, Miloš. *Encyklopedie naší přírody*. Praha: Slovart, 2000. ISBN 80-7209-231-6.
- 2) BAYER, August. *Velký ilustrovaný přírodopis všech tří říší*. Praha, 1937.
- 3) BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251-1829-0.
- 4) BESTAJOVSKÝ, Martin. *Velká kniha lidových obyčejů a nápadů pro šikovné ruce*. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1974-7.
- 5) BLAŽKOVÁ, Lenka. *Voskařství*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1341-1.
- 6) BURNIE, David. *Rostliny*. Praha: Fortuna Print, 2001. ISBN 80-86144-83-6.
- 7) CIKÁNOVÁ, Karla. *Objevujte s námi textil*. Praha: Aventinum, 1996. ISBN 80-85277-85-9.
- 8) CVRČEK, K., V. CHALUPNÝ a J. KYNČIL. *Zbožiznalství II. : pro obchodní akademie a ostatní střední školy*. Praha: Fortuna, 2007. ISBN 978-80-7373-014-7.
- 9) CVRČEK, Karel. *Zbožiznalství I. : pro obchodní akademie a ostatní střední školy*. Praha: Fortuna, 2007. ISBN 978-80-7168-997-3.
- 10) FICHNOVÁ, Katarína a Eva SZOBIOVÁ. *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí: náměty k RVP pro předškolní vzdělávání*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-323-9.
- 11) FIXL, Jiří a Alena VONDRUŠKOVÁ. *Ruční papír*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1639-8.
- 12) GEBHARTOVÁ, Vladimíra a Eva OPRAVILOVÁ. *Jaro v mateřské škole*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-210-6.
- 13) GEBHARTOVÁ, Vladimíra. *Léto v mateřské škole: učebnice pro pedagogické obory středních, vyšších a vysokých škol*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-245-9.
- 14) GILLERNOVÁ, Ilona a MERTIN Václav. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- 15) GRISEWOOD, Sara a Jim ROBINS. *Modelujeme z hlíny a těsta*. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0354-4.
- 16) HORÁKOVÁ, S., L. HOSKOVCOVÁ a L. SUCHOCHLEBOVÁ RYNTOVÁ. *Výchova k psychické odolnosti dítěte*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2206-1.

- 17) HOSKOVCOVÁ, Simona. *Psychická odolnost předškolního dítěte*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1424-8.
- 18) KOLEKTIV AUTORŮ A KONZULTANTŮ. *Slovník cizích slov*. Praha: Encyklopedický dům, 1996. ISBN 80-90-1647-8-1.
- 19) KULHÁNKOVÁ, Alena. *Nejlepší nápady pro děti: výtvarné náměty pro celý rok*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1333-0.
- 20) LAMBERT, Marjie. *Kouzlíme s mikrovlnnou troubou*. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. ISBN 80-7180-245-X.
- 21) LANGHAMER, Antonín. *Legenda o českém skle*. Zlín: Tigris, 1999. ISBN 80-86062-02-3.
- 22) MALÍKOVÁ, Z., L. TICHÝ a A. UHŘÍČKOVÁ. *Kouzlo zapomenutého: práce s přírodními materiály*. Brno: Rezekvítek, 2001. ISBN 80-902954-2-8.
- 23) MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. Praha: Tauris, 2006. ISBN 80-87000-00-5.
- 24) NOVÁKOVÁ, Zdenka. *Bezpečnost a ochrana zdraví žáků na školách- školní a pracovní úrazy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1806-3.
- 25) NOVOTNÝ, Petr. *O papírnách ztracených i těch znovu nalezených*. Praha: Filigrán, 2008. ISBN 978-80-904043-0-4.
- 26) NOVÝ, Petr. *Jablonecká bižuterie*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2250-4.
- 27) PERINA, Linda a Renzo ZANONI. *Originální ruční práce*. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1089-5.
- 28) PETROVÁ, Alexandra. *Tvořivost v teorii a v praxi*. Praha: Vodnář, 1999. ISBN 80-86226-05-0.
- 29) POSPÍŠIL, Zdeněk. *Průručka textilního odporníka. Část 1*. Praha, 1981
- 30) POSPÍŠIL, Zdeněk. *Průručka textilního odporníka. Část 2*. Praha, 1981
- 31) SKARLANTOVÁ, J. a Marie VECHOVÁ. *Textilní výtvarné techniky*. Plzeň: Fraus, 2005. ISBN 80-7238-319-1
- 32) SVOBODOVÁ, Marie. *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 1998. ISBN 80-85808-47-1.
- 33) ŠKROBAL, Dimitrij. *Včelařův rok*. Praha: 1967.
- 34) TOMAN, Jan a Květoslav HÍSEK. *Naší přírodou krok za krokem*. Praha: Albatros, 1994. ISBN 80-00-00102-0.

- 35) VANĚK, Vladimír a Hana VAŇKOVÁ. *Technické materiály pro učitelství 1. stupně ZŠ*. Ostrava: Ped. fak., 1991. ISBN 80-7042-042-1.
- 36) ŽÁK, Petr. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004. ISBN 80-251-0457-5.
- 37) ŽEJDLOVÁ, Klára. *Originální ruční dekorace*. Praha: Ikar, 2007. ISBN 978 80-249-0889-2
- 38) ŽEJDLOVÁ, Klára. *Originální ruční dekorace*. Praha: Ikar, 2007. ISBN 978-80-249-0889-2.

Internetové zdroje

Odkazy s použitými obrázky z internetu:

- 1) Příloha č. 1: Vzorky přírodních vláken rostlinného původu. *Eshop.tkani.cz* [online]. [cit. 20012-03-22]. Dostupné z:
<http://www.eshop.tkani.cz/material-pro-tvorbu/rouno-hedvabi-wool-wolle/>
- 2) Příloha č. 2: Vzorky přírodních vláken živočišného původu. *Eshop.tkani.cz* [online]. [cit. 20012-03-22]. Dostupné z:
<http://www.eshop.tkani.cz/material-pro-tvorbu/rouno-hedvabi-wool-wolle/>
- 3) Příloha č. 3: Vzorky chemických vláken z přírodních polymerů. *Eshop.tkani.cz* [online]. [cit. 20012-03-22]. Dostupné z:
<http://www.eshop.tkani.cz/material-pro-tvorbu/rouno-hedvabi-wool-wolle/>

Odkazy s použitými informacemi z internetu:

- 1) Sníh. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2012-02-10]. Dostupné z:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sníh>
- 2) Skořápka. *Wikipedia.org* [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné z:
http://cs.wikipedia.org/wiki/Skořápka#cite_note-0

10 PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Vzorčky přírodních vláken rostlinného původu

Len

Ramie

Konopí

Kokosové vlákno

Příloha č. 2: Vzorčky přírodních vláken živočišného původu

Angorský králík

Lama alpaka

Ovčí rouno

Velbloudí vlna

Příloha č. 3: Vzorčky chemických vláken z přírodních polymerů

Mléčný protein

Soja

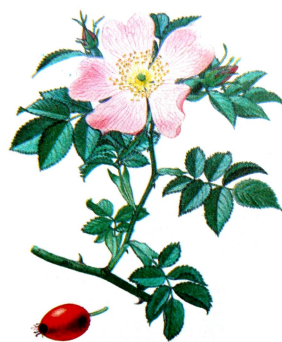

Viskóza černá

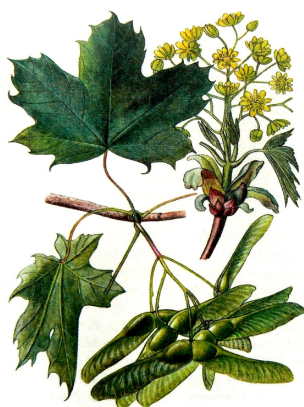
Příloha č. 4: Ukázky přírodnin a jejich plodů

Mochyně židovská

Růže šípková

Javor mleč

Jírovec maďal

Borovice černá

Dub letní

Příloha č. 5: Vzorky papíru

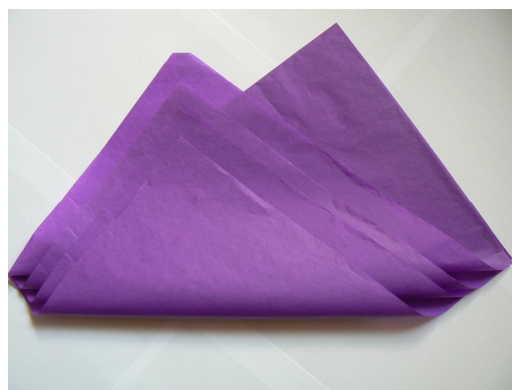
Vlnitá lepenka

Pergamenový papír

Banánový papír

Hedvábný papír

Ruční papír

Krepový papír

Anotace

Jméno a příjmení:	Kateřina Pačková
Katedra:	Katedra výchovné a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Hana Blažková
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Kreativní praktická činnost v předškolním vzdělávání
Title in English:	Creative practical activity in pre-school education
Anotace práce:	<p>Cílem této práce je připomenout čtenáři důležitý význam netradičních materiálů se zaměřením na přírodniny při praktických činnostech v mateřské škole. Jejich prostřednictvím totiž snadno přivedeme děti k empirickému poznávání jejich zdrojů i prostředí, ve kterém se vyskytují, a tím děti vedeme k vytváření kladného vztahu k přírodě a životnímu prostředí. Je zde uveden výčet mnoha materiálů a možností jejich využití v praktických činnostech vhodných pro děti předškolního věku, náměty a popis pracovních postupů pro realizaci nejen v mateřských školách.</p> <p>Věřím, že tato práce bude přínosem nejen pro pedagogické pracovníky a pro ostatní čtenáře, ale především pro děti.</p>
Klíčová slova:	Praktická činnost, tvořivost, technický materiál, předškolní věk, metodické listy.
Anotace v angličtině:	<p>The aim of this work is to remind the reader of significant importance of non-traditional materials with a focus on natural materials in practical activities in the nursery school. Through them is easy to bring children to the empirical knowledge of their resources and the environment in which they occur, and thus we lead children to create a positive relationship to nature and the environment.</p> <p>There is a list of many materials and possibilities of their use in practical activities appropriate for preschool children, suggestions</p>

	<p>and a description of the work procedures applicable more widely than only in the nursery school environment.</p> <p>I believe that this work will be beneficial not only for teachers and other readers, but especially for children.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Practical activity, creativity, technical material, preschool age, methodological sheet.
Přílohy vázané k práci:	
Rozsah práce:	87
Jazyk práce:	český

